

Historische Kring Maarssen

Voor erkend scharrelvlees

Slagerij
Dorresteyn
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

RADIO - T.V.

ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

René
mannenmode

Kaatsbaan 32 - Maarssen-Dorp
Tel. 0346-555380

body fashion

beenmode lingerie badkleding

Langegracht 55 © 0346 575343 3601 AK Maarssen

Inhoudsopgave

- 58. Colofon
- 59. Van de redactie
- 59. Kringnieuws
- 60. Heel goede excursie naar Breda
- 62. Tweeluik Eerste Wereldoorlog
- 62. Grepen uit de geschiedenis van Maarssen
- 72. 'Maarssenbroek zoals het was' wordt herdrukt
- 73. Ontdek meer in waterschapsarchieven
- 77. De Kaatsbaan - Deel 11
- 79. Maarssen 1940-1945, Dorpsgenoten vertellen hun verhaal
- 80. Sporen uit het joodse verleden van de Vechtstreek
- 88. Nieuws van de afdeling Utrecht NGV
- 88. Museum Ringler te Maarssen
- 93. Uit de oude schoenendoos (nr. 43)
Maarssen op een luchtfoto uit 1936
- 94. Notulen van de jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Historische Kring
Maarssen van donderdag 25 februari 2010

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Colofon

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

- Bestuur:** Benno Visschedijk, wnd. voorzitter
Ria Tijhuis, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346.575222
Aukje Wolters-Dekkers, penningmeester
Tineke Barneveld
Hans van Bommel
Henk Blaauw
Bas Groenendijk
Bert de Ruiter
Ronald van Tongeren
Arie de Zwart
- Lid van verdienste:** C.W.P. Bloemendaal (27-02-2003), drs. W. Smits (10-02-1994)
- Erelid:** Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006)
B. de Ruiter (21-02-2002)
J.H. Sagel (22-02-2001)
N. van Tricht (10-02-1994)
B. Visschedijk (26-02-2009)
Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000)
- Redactie:** Netty Bertens-van de Wouw, Hondiusstraat 68, 3602 PJ Maarssen,
tel.: 0346.564696, e-mail: netty.bertens@ziggo.nl

Immetje de Jong-Zijp, Albardastraat 2A, 3601 BN Maarssen,
tel.: 0346.561079, e-mail: jongzijp@casema.nl

Bert de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen,
tel.: 0346.563599 (verkoop losse nummers) ISSN: 1384-0967
- Lidmaatschap:** Het lidmaatschap kost € 13 per jaar. Opzeggen kan alleen vóór het einde van het kalenderjaar. De lidmaatschapsbijdrage dient te worden voldaan d.m.v. de acceptgirokaart (maart/april). Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring kunt u contact opnemen met Aukje Wolters-Dekkers, Mozartlaan 12, 3603 BH Maarssen, tel.: 0346.579940, e-mail: aukjewolters@hetnet.nl
Eventuele storting op ons gironummer 2907376 t.n.v. penningmeester Historische Kring Maarssen.
- Werkgroep archief/bibliotheek:** Nel van Haaften en Ria Tijhuis, e-mail: riatijhuis@kpnplanet.nl
Werkgroep archeologie: Henk Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346.562425
Website H.K.M.: www.historischekringmaarssen.nl
E-mailadres H.K.M.: bestuur@historischekringmaarssen.nl
- Vormgeving en druk:** Kaldenbach Grafische Producties - Maarssen

Van de redactie

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.

De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.

U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 30 september 2010.

Kringnieuws

Het jaarprogramma van de Historische Kring Maarssen voor 2010/2011

Voor het komende jaar zijn we erin geslaagd om een serie lezingen samen te stellen die bestaat uit heel verschillende onderwerpen. Er zijn bekende sprekers bij en enkele nieuwe; soms gaat het om plaatselijke of regionale thema's, soms om veel bredere zaken.

We starten op **14 oktober 2010** met een lezing door **Henk van der Linden**, een deskundige op het gebied van de Eerste Wereldoorlog. Zie daarvoor elders in dit nummer.

Herre Wynia, Utrechts archeoloog, hield vorig jaar bij ons een bijzonder interessante en spannende lezing over de opgravingen in Leidsche Rijn. Wat daar aan Romeinse zaken te voorschijn is gekomen heeft velen verbaasd: overblijfselen van schepen en wachttorens, de precieze route van de (Leidse) Rijn als noordgrens van het Romeinse Rijk en nog allerlei andere zaken. Hij bleek nog veel meer stof te hebben, daarom hebben we hem meteen gevraagd om nog eens te komen. Dat gebeurt op **25 november 2010**.

Hoe was het om zo'n kleine honderd jaar geleden in het dorpje Zuilen te wonen onder de rook van het slot? Ploeteren in de pannenfabric, als boerenknecht of in de turf, voor de meisjes en vrouwen een dienstje bij boerenfamilies of op het slot. **Cees Bloemendaal** zal daar op gepaste wijze op ingaan op **13 januari 2011**. Als spreker hoeft hij niet meer geïntroduceerd te worden, dat wordt zonder twijfel een leuke en informatieve avond.

Onze **jaarlijkse ledenavond** houden we op **3 maart 2011**. Vóór de pauze, zoals gebruikelijk,

het bestuurlijke gedeelte met de diverse jaaroverzichten, de (nieuwe) samenstelling van het bestuur en de hoogte van de jaarlijkse ledenbijdrage. Na de pauze een lezing door **Hans van Bommel en Benno Visschedijk**. De precieze inhoud maken we te zijner tijd bekend.

De laatste lezing van het seizoen is op **7 april 2011**. Dan komt de archivaris van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht, **Jan Blom**, een lezing houden over het verleden van de waterschappen die tot 1997 voorafgingen aan dit grote waterschap (zie ook het artikel in dit periodiek). Allerlei kaarten en ander historisch materiaal uit het waterschapsarchief maken deze lezing tot een bijzondere gebeurtenis. Maar liefst 1,7 miljoen inwoners heeft dit waterschap. Omdat het een zeedijk had, aan de voormalige Zuiderzee, mocht het zich Hoogheemraadschap noemen.

Alle lezingen zijn op **donderdagavond, aanvang 20.00 uur**. Behalve de lezing van 3 maart vinden ze plaats in de **Open Hof, Kerkweg 60 in Maarssen**. De lezing van 3 maart is in de **grote zaal van Zorgcentrum Merenhoef**. Zoals u weet hebben leden gratis toegang en betalen niet-leden twee euro entree.

Onze jaarlijkse excursie is op 21 mei 2011. Bijzonderheden worden later bekendgemaakt.

Schenken aan de Kring

Van Jannie van Hof kregen we een boek van de wielerdeskundige George Hogenkamp, *Geschiedenis der zesdaagse wielervedstrijden*. Dit naar aanleiding van het stuk in ons vorig periodiek over deze in Maarssen woonachtige journalist.

Toen de kininefabriek in 2002 ophield als productieplek werd een boekje met dvd uitgegeven over de historie ervan. Van Herman Verkroost kregen we een exemplaar van dit boekje.

Hans van Bommel snuffelt nog al eens op markten en beurzen, op zoek naar iets over Maarssen. Onlangs vond hij een foto, van vlak vóór de oorlog, van de Utrechtse Mariaplaats. Op deze foto staan diverse bussen, waaronder van de Maarssense

onderneming Meijers. Uiteraard werd deze aan de Kring geschonken.

Alle gevers dank! U weet het: wij houden ons aanbevolen voor zaken die direct of indirect met de geschiedenis van Maarssen te maken hebben. Twijfelt u of iets de moeite waard is, vraag dan aan een van de bestuursleden.

Heel goede excursie naar Breda

foto: Ria Tijhuis

Bijna alles werkte mee zaterdag 22 mei jl. Het mooie weer, het goede busvervoer, de werkelijk uitstekende gidsen, daarbij geteld de prima voorbereiding van Aukje en Johan Wolters en Ria Tijhuis, bezorgden de deelnemers die dag heel prettige ervaringen. Weinig was aan het toeval overgelaten. De ver van te voren digitaal gemaakte afspraken werden, aan het einde van de winter op een sneeuwdag, door het drietal volledigheidshalve persoonlijk in Breda gecontroleerd. Alles klopte.

Precies om 9.00 uur vertrok de bus. Na de in het programma inbegrepen koffie of thee met boterkoek in het naast het station gelegen Apollo Hotel, begon om 11.00 uur de ochtendrondeleiding voor de twee groepen met voor beide groepen een eigen gids. Bij de wandeling door het Valkenbergpark werd uitleg gegeven bij het Oranje-Nassaumonument en de verdedigingsringen. Hoogtepunten van de ochtend waren het bezoek aan het Begijnhofje en de Grote Kerk. In deze laatste werd ondermeer verteld over de fraaie wapenborden en de betekenis van de

foto: Ria Tijhuis

Nassau's voor de stad. In de kerk zijn op sommige plaatsen de gevolgen van de Beeldenstorm van 1566 nog zichtbaar. In plaats van het geplande einde om 12.30 uur van de ochtendexcursie, werd het bijna 13.00 uur. Niemand bekommerde zich daarover. Door de interessante uitleg bleef de aandacht tot het laatste toe groot.

Na de lunch volgde een begeleide rondwandeling naar de toegang van Kasteel Breda (Koninklijke Militaire Academie) onder leiding van dezelfde gidsen. Na een intensieve controle van de identiteitspapieren werden de deelnemers op het terrein toegelaten. De toelichting in het kasteel en op het terrein werd verzorgd door nog steeds dezelfde gidsen. Er werd ondermeer verteld over

de officiersopleiding. We bezochten de Nassauzaal met interessante portretten en via een historische onderaardse gang keken we rond in een voormalige gevangenisruimte. Interessant was het de uitleg te horen over de kleur van de kozijnen van het kasteel, die geschilderd zijn in het zgn. Nassau-blauw. Om 15.30 uur was de rondleiding afgelopen. Toen volgde het enige minpuntje van de dag. We moesten ruim een half uur wachten op de bus. Maar toen we eenmaal reden was dat spoedig vergeten. Na afloop hoorden we alleen maar complimenten over deze zeer geslaagde excursie. Nu maar wachten tot mei 2011, dan staat een bezoek aan Haarlem op het programma.

Arie de Zwart

foto: Ria Tjhuis

Tweeluik Eerste Wereldoorlog

1914-1918

Over de gruwelijkheden van de Tweede Wereldoorlog in Nederland is veel bekend.

Over het feit dat de Eerste Wereldoorlog in het neutrale Nederland ook haar sporen heeft nagelaten, weten we veel minder. WO I was een groot drama, met miljoenen doden, een wereldbeeld dat volledig op zijn kop werd gezet, en met grote gevolgen, die ook nu nog doorwerken. Ook was WO II een direct gevolg van de Grote Oorlog zoals de Belgen WO I noemen.

Henk van der Linden vertelt op donderdag 14 oktober in de Open Hof, Kerkweg 60 in Maarssen over twee aspecten van die Grote Oorlog. Het eerste deel gaat over Belgische vluchtelingen in Nederland.

In de periode 1914 tot 1918 woedde er een hevige oorlog in en buiten Europa. In Europa werd gevochten aan vier fronten, in het westen, het zuiden, het oosten en op zee. In het westen werd de Belgische neutraliteit geschonden toen de Duitse troepen er doorheen trokken, op weg naar Frankrijk en de kust. Nederland wist met moeite neutraal te blijven, al merkte zeker het zuiden van het land wel degelijk de gevolgen. Zo vluchtten in de herfst van 1914 een miljoen Belgen naar ons land.

Het deel vóór de pauze gaat over Belgische vluchte-

lingen in ons land, over wat die meemaakten en hoe ze werden opgevangen.

Na de pauze schakelt hij van ons land over naar Groot-Brittannië, waar na de oorlog een overschot van twee miljoen vrouwen was. Dit deel van de avond noemt hij 'Singled out' ofwel: Hoe twee miljoen vrouwen overleefden zonder mannen na de Eerste Wereldoorlog.

De 'Great War' zoals ook de Britten deze oorlog noemen, kostte hen 750.000 dode jongens en mannen, plus nog ruim een miljoen die lichamelijk en/of geestelijk verminkt waren. In 1919 ontdekte een gehele generatie vrouwen, die onvoorwaardelijk geloofden in het huwelijk als hun geboorterecht, dat er eenvoudigweg veel te weinig mannen beschikbaar waren. Zij werden bekend als 'The Surplus Women'.

Deze lezing gaat over hoe deze vrouwen tussen de twee wereldoorlogen in (en daarna) er al dan niet in slaagden iets van hun leven te maken, zonder van mannen afhankelijk te zijn voor hun inkomen, hun geluk, hun identiteit.

Wat overkwam die twee miljoen overbodigen? En hoe wisten ze toch nog wat van hun leven te maken?

Benno Visschedijk

Grepen uit de geschiedenis van Maarssen ¹⁾

Deze titel gebruikte de bekende kenner van kerkelijke kunst en Vechtstreekhistorie, Maarssens pastoor van 1929 - sept. 1954, A.E. Rientjes (afb. 1). In 1935, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Heilig Hart Kerk in Maarssen, besloot hij vanaf dat jaar op gezette tijden in het wekelijkse Parochieblad stukjes (grepen) te plaatsen uit de geschiedenis van Maarssen en daarbij ook aandacht te besteden aan de historie van de parochie. Naar aanleiding van het 125-jarig bestaan, dit najaar, van de Heilig Hart Kerk ²⁾ worden enkele grepen uit die serie van Rientjes in dit en het volgende periodiek letterlijk afgedrukt. Het zijn stukjes die samenhangen met de kerkgeschiedenis. Ze worden voorzien van wat noten.

Stichting van de kerk in Maarssen

"Ter inleiding gaan we eerst terug naar de oorsprong van de Parochiekerk in Maarssen. Van welken tijd dateert hier de stichting van een kerk en Parochie?

Was daarvan in de archieven een acte of 'n stichtings-oorkonde bewaard gebleven, dan kon dit misschien met jaar en datum aangegeven worden. Dit is echter niet het geval, en nu zien wij op een andere manier

Afb. 1 Pastoor A.E. Rientjes (Afb. Heilig Hart Parochie).

er achter te komen, van welken tijd de Parochiekerk dateert. De tijd, waarop een Parochiekerk gesticht werd, kan men somtijds ongeveer opmaken uit de Patroon- of Beschermheilige aan wie de kerk is toegewijd. In onzen tijd worden kerken en Parochie's toegewijd aan b.v. St. Theresia, St. Gerardus Majella enz., heiligen, welke in onzen tijd worden vereerd. De Patroonheilige van de kerk van Maarssen was de H. Pancratius, martelaar onder Diocletiaan,³⁾ wordt afgebeeld als jeugdige edelknaap met zwaard. Zijn feestdag valt op 12 mei, ook de dag van kerkwijding of kermis te Maarssen, behoort tot de IJsheiligen.

⁴⁾ En nu is er een tijd geweest, dat deze Heilige Pancratius vooral vereerd werd door Ridders en Edelen, vooral na het jaar 985, toen zijn relieken van Rome naar Gent, de beroemde stad in Vlaanderen werden overgebracht. Van hieruit verbreidde zich zijn verering. De geleerde onderzoeker Tibus zegt in zijn boek 'Gründungsgeschichte' daarover: menige Pancratiuskerk is een stichting van een riddergeslacht. Zou dat ook in Maarssen het geval zijn?

Volgens berichten van oude schrijvers waren de eerste bewoners van het Huis ter Meer in Maarssen

afkomstig uit Zuid-Nederland en wel van de Heerlijkheid "Meere" of "Ter Meer" gelegen in Zuid-Beveland. Dit Huis de Meere in Zeeland komt in de Blaffaert⁵⁾ van de Utrechtsche kerk ook voor onder de naam van 'Mare'. Men vergeet niet, dat in de Middeleeuwen het Bisdom Utrecht veel uitgestrekter was dan thans. Het bisschoppelijk rechtsgebied strekte zich uit vanaf Friesland, Groningen tot over Zeeland en Zeeuws-Vlaanderen. En nu wordt verhaald, dat onder de Edelen van de stam der Heerlijkheid van Meere of Van der Meere zou behoord hebben Johan van der Meer, bekend onder de Edelen onder Graaf Dirk V, omtrent 't jaar 1080. Een ridder Emeritus van der Meer wordt gezegd, het slot 'Ter Meer' onder Maarssen gesticht te hebben. En dit uit Zeeland gekomen geslacht, aan wie de Heerlijkheid Ter Meer en Oost-Voorne behoorden, zou behalve het Huis ter Meer ook de kerk van Maarssen gesticht hebben⁶⁾. En nu zult ge begrijpen, waarom zij den H. Pancratius, die in Zeeland en in Vlaanderen door de ridderschap vereerd werd, als Patroon van de Kerk hebben gesteld. In 't land van Voorne ligt nog een dorp, dat de naam heeft van St. Pancratius-Gors.

De kerk van Maarssen was aanvankelijk een Eigen Kerk, d.w.z. een kerk, waarvan de Heer ter Meer eigenaar was (Patronus) en het recht van aanstelling, benoeming en vergeving (collatie-recht, of jus patronus) bezat. De Heer ter Meer had dus het recht, bij de benoeming van een Pastoor een bepaalden persoon voor te stellen aan de Kerkelijke Overheid en den Pastoor te installeren. De ligging van de kerk midden in de Heerlijkheid Ter Meer toonde reeds aan, dat ze bij het kasteel behoorde".

De vroege kapel in Maarsseveen⁷⁾

Nog een greep uit de geschiedenis van Maarssen. "Oud-Maarsseveen⁸⁾ is op zich zelf geen burgerlijke of kerkelijke gemeente, meer een dorpsbuurt, drie kwartier ten oosten van Maarssen gelegen. In het jaar 1408 werd hier een buurtkapel opgericht. Wij lezen in de oude Rekeningen van den Vicaris-Generaal van het Bisdom Utrecht, dat voor het verlof en vrijdom om de H. Mis in die Kapel te lezen betaald werd 9 ponden, 12 stuivers, 6 penningen. Aan deze kapel was een priester aangesteld, die de zorg daarvoor waarnam en den naam van 'kapelaan'

Afb. 2 Het orgel werd in 1836 gebouwd door orgelmaker H.D. Lindsen uit Utrecht. Er bestaat onzekerheid over de vraag of er door Lindsen onderdelen zijn gebruikt van het oude, toen al in jaren in gebruik zijnde orgel. Hoe het ook zij, het orgel is een heel mooi klinkend instrument, bekostigd door Maria Dommer. De komst ervan behoorde in het plan van verfraaiing van de kerk door pastoor Bijlevelt. Het verhuisde mee in 1885 en het werd in 1985 gerestaureerd. Het orgel wordt nog steeds gebruikt en doet dus volgend jaar 175 jaar dienst. (Afb. Heilig Hart Parochie).

droeg. In 1551-52 was in Maarsseveen kapelaan de Eerwaarde Heer Michael van 's Hertogenbosch. Het was een tijd van diep verval, zoo dat de oorzaken van de Hervorming als bederf en ergernis bij leeken en geestelijkheid aan het licht traden. Wij zien ook hier dat de Heer Michael om zijn minder stichtend voorbeeld een berisping en boete krijgt. Nu is de kapel reeds lang verdwenen; zij is in de Herv. te gronde gegaan.

Maarsseveen wordt nog al eens genoemd in de Geschiedenis, b.v. op 26 Aug. 1420 verklaarde Hertog Jan van Beijeren aan de bewoners van Maarsseveen veiligheid toegezegd te hebben tot aan het einde van den oorlog. ⁹⁾

Aan de ingezetenen van Maarsseveen was ook op hun klachten wegens de ongeregelde van het buurrecht, door Keizer Karel V in het jaar 1530 het Schepenrecht vergund en de verkiezing van een Schout en vijf Schepenen aan den Maarschalk van het Nederkwartier in het Sticht opgedragen".

De oude Kerk in Maarssebroek ¹⁰⁾

Opnieuw een greep van pastoor A.E. Rientjes. " 't Is wel bekend, dat vroeger de Katholieken dan eens hier en eens daar in het gerecht van Maarssen of Maarssebroek samenkwamen om de H.Mis bij te wonen. Het eerste vaste verblijf dat als kerkhuis kon gelden was 'een schuur of stallinge' in Maarssebroek. Deze kerk lag aan den Zeilweg, waar zich thans de hofstede van M. van Kats bevindt. ¹¹⁾ Dit kerkhuis was eigendom van de R.K. Gemeente en 'gebouwd op seekere ses morgen lands', welke het eigendom bleven van den Hoog Welgeb, Heer Daniel Isaac de Constrom, Heer van den Neemelaar, alsmede van Vrouwe Dilna Henriëtta de Constrom, Douairière van Deelen tot Schoonenburg, mitsgaders Vrouwe Anna Christinia Baronesse van Egten, Douairière van Dongen. Van deze adellijke familie huurde het Kerkbestuur ook nog 8 morgen wei- en hooiland gelegen in Maarssebroek, samen dus 14 morgen, die jaarlijks 90 gld. vrij geld opbrachten. Van dit land moesten nog weer 'ongelden' betaald worden aan den schout van Maarssebroek, ongeveer f 15,- per jaar. Aan de kerk was een boerderij verbonden, of

1753
De Eerwaarde heer Mijn heer
Henrik Engelbert Troligh Pastoor
van de Roomse Catholijk kerk tot
maarsen met zijn kerkmesters inder tijt
Jebet aan Cornelis Veenman
timmerman tot maarsen
Konst van t Voorige blaet
Feb 3 eeverd klb gewerkt 4 dage met vier 24 $\frac{1}{2}$ st dags f 4-10-
teines 4 dage 24 $\frac{1}{2}$ st dags wilm elffr 3 dage 22 st d 69-4-
van klb 3 dage 109 st dags Geis 4 dage 6 st dags f 3-10-
gelew 4 blade $\frac{1}{2}$ duyns vathoite 12 st
Dito 10 eeverd klb gewerkt 6 dage teines 6 dage eke banke f 14-14-

Afb. 3 In het rekeningoverzicht van timmerman Cornelis Veenman lezen we nog tot in maart 1753 dat er door twee werknemers zes dagen per week gewerkt wordt aan grenen en eiken banken. (Afb. archief Hist. Kring Maarssen).

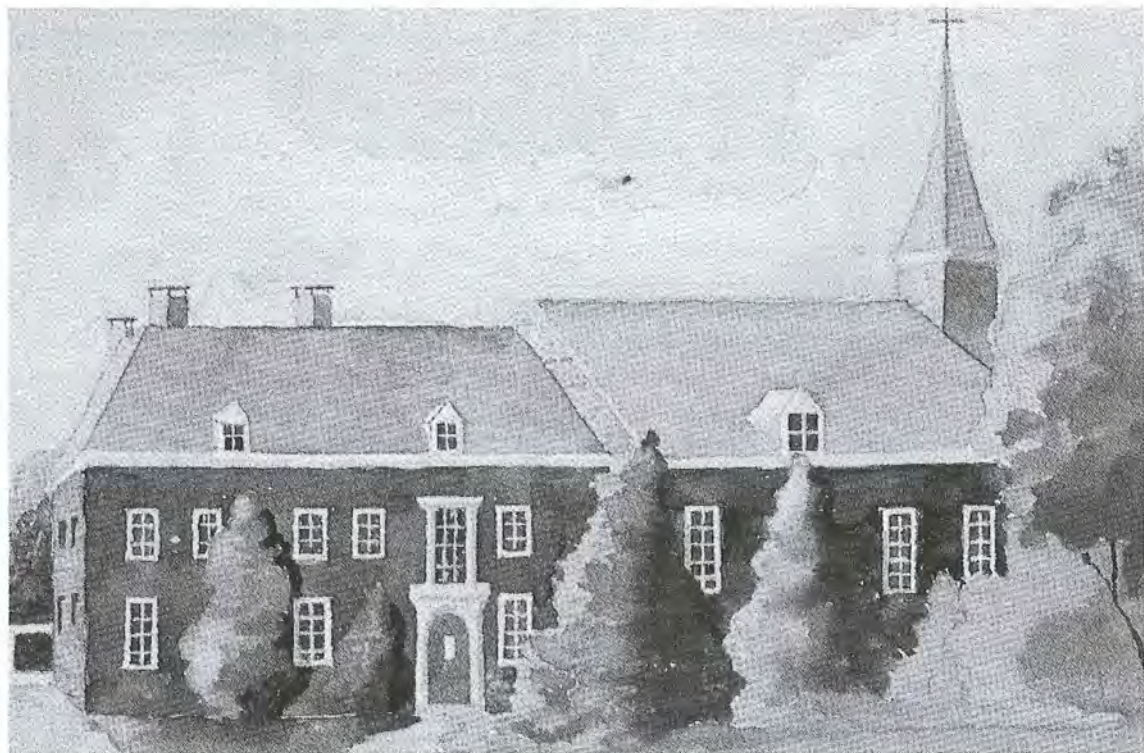
liever het kerkhuis lag op een boerenerf, want wij vernemen uit oude rekeningen: 'gewerkt aan de schuur aan de kerk, aan de koestal aan de kerk, aan de berg aan de kerk'.

Het doopboek van deze kerk, omtrent 1680 opgericht, bestaat nog en wij zien er verscheidene giften in, als sieraden, schilderwerk, kerkgewaden enz. Zeventig jaren lang hebben de inwoners van Maarssen, Breukelen Westbroek hier gekerkt".

De kerk bij Beresteijn ¹²⁾

Rond 1752 kwam er verandering. In 1672 werd Jacobus van Bijlevelt pastoor in Maarssen. Tijdens zijn pastoraat werd het eigen gebouw rond 1680 in Maarssenbroek in gebruik genomen. Hij kocht in 1713 het betreffende dichtbij gelegen huis Beresteijn, waar hij al langer woonde. Het huis stond bij de huidige R.K. begraafplaats. Het werd toen als pastorie ingericht. Door het zgn. Kerklaantje was de kerk in Maarssenbroek in enkele minuten bereikbaar. ¹³⁾ Ondanks dat groeide geleidelijk

aan de behoefte om kerk en pastorie bij elkaar te hebben. Tijdens het pastoraat van de opvolger van pastoor Van Bijlevelt, pastoor H.E. Frölich, werd in september 1751 vergunning verkregen om bij het huis Beresteijn een kerk te bouwen. In februari 1752 vond de aanbesteding plaats. De door het werken aan de kerk in Maarssenbroek en de pastorie al zo bekende Maarssense timmerman Cornelis Veenman mocht de kerk bouwen, weliswaar op de 'allerminst opsigtelijkste wijze'. De bouwkosten bedroegen f 7.577,-. Het blijft onduidelijk wanneer de kerk precies in gebruik genomen is. In ieder geval werkt timmerman Veenman in 1753 nog aan de vervolmaking van het interieur. Er is uit dat jaar een rekening bekend, waaruit blijkt dat zijn knechts gewerkt hebben aan b.v. eiken en grenen banken en aan raamluiken van de nieuwe kerk (afb. 3). Het lijkt erop dat de ingebruikname op z'n vroegst rond 1 januari 1753 is geweest, maar ook goed mogelijk is dat het een jaar later was. Hoe het ook zij, het altaar, de preekstoel, de sieraden en de gewaden werden kort voor de opening uit de kerk in Maarssenbroek

Afb. 4 De kerk bij Beresteijn enkele jaren na de vergroting van 1832 en de bouw van het torentje. (Afb. archief Hist. Kring Maarssen).

Afb. 5 De preekstoel (1876) van pastoor Bijlevelt is intussen geheel verdwenen uit het kerkinterieur. Wat er nog is bewaard is onder meer dit gebogen en met snijwerk versierde houten paneel. Dit staat nu in de pastorie, maar bevond zich in vroeger tijden tegen een pilaar en vormde de verbinding van het gedeelte waarin de spreker stond met het zich daarboven bevindende, mooie met houtsnijwerk versierde klankbord. Zie ook afb. 2 van de na dit artikel volgende fotobijdrage over de Heilig Hart Kerk. (Afb. Heilig Hart Parochie).

overgebracht naar Beresteijn. Enkele jaren later werd er gewerkt aan een nieuw altaar van blauwe steen en marmer, ook de communiebank werd vernieuwd.

Van 1768 tot 1797 woonde en was hier werkzaam een man van gezag in de hele regio, de bekende aartspriester Henricus Berentzen (zie periodiek Hist. Kring Maarssen jg. 23 blz. 6). Van 1810 tot aan zijn dood in november 1832 is G. van Nooij de pastoor. Hij heeft het niet gemakkelijk gehad wat het onderhoud van het kerkgebouw betreft. Nederland was erg verarmd in de Franse tijd (1795-1813). Toch zag hij kans in zijn laatste levensjaar, 1832, de kerk wat te laten vergroten en van een torentje te laten voorzien (afb. 4). De veranderingen waren niet alleen verbeteringen aan het gebouw, zij symboliseerden ook de grotere bewegingsvrijheid die de kerk verkreeg in de Franse tijd.¹⁴⁾ De opvolger van Van Nooij, pastoor Wilhelmus Henricus Antonius van Bijlevelt, ging door met de verfraaiing van het gebouw. Hij werd hierbij waarschijnlijk financieel geholpen door de aan de overkant van de Vecht in Vechtoever wonende Maria Dommer. Toen deze herder van de parochie in 1876 (één jaar voor zijn dood) zijn gouden priesterfeest vierde, schonken de parochianen hem een fraaie houten preekstoel (afb. 5).¹⁵⁾ Zijn opvolger in 1877 is pastoor J.G.H.C. Essink, hij is de laatste pastoor van Beresteijn. De toen komende eerste jaren zijn heel bijzondere jaren geweest voor de parochie, want daarin werd besloten tot de bouw van een nieuw kerkgebouw in het centrum van Maarssen. En dat werd de nu 125-jarige, neogotische, mooie Heilig Hart Kerk.

Nawoord

De Heilig Hart Kerk is mogelijk de vierde vaste plaats van samenkomst in de geschiedenis van de Maarssense parochie. (Kerkweg, driesprong Zijlweg-Maarssenbroeksedijk, bij Beresteijn en in de Breedstraat). Indien het stichtingsjaar van het eerste kerkje 960 zou zijn, zouden er mogelijk in totaal vijf vaste plaatsen van samenkomst zijn. Tegelijkertijd zou dit stichtingsjaar betekenen dat het nu precies 1050 jaar geleden is. Voor de parochie nog een reden dit jaar feest te vieren.

Noten

1. Op aanraden van Han Brinkhof en na wat voorwerk door hem ben ik gaan zoeken in het Maarssens Rooms Katholieke Kerkarchief dat zich bevindt in het Regionaal Historisch Centrum in Breukelen. Ook bij het zoeken naar afbeeldingen was hij behulpzaam. Han bedankt voor de samenwerking.
2. Tijdens de kerkhervorming ging in Maarssen rond 1600 het kerkgebouw van de St. Pancratiusparochie over in protestantse handen. Pas in 1885 kregen de rooms-katholieken met de ingebruikname van de nieuw gebouwde Heilig Hart Kerk weer een eigen plaats in het centrum van Maarssen.
3. Romeins keizer van 284-305. Christenvervolger.
4. Op de feestdagen van 11 t/m 14 mei van de vier Heiligen, St. Marmetius, St. Pancratius, St. Servatius en St. Bonifatius kan het erg koud zijn, daarom worden deze heiligen ook wel de ijsheiligen genoemd.
5. Register, ook wel een lijst van rechten die een heer, kerk of klooster bezat.
6. Deze zin suggereert dat de kerk in Maarssen ook rond 1080 gesticht is. Er bestaat ook een vermoeden dat de stichting van een kerkje al een eeuw eerder plaats vond. Volgens J. van Veldhuizen in zijn boek 'Een eeuw Heilig Hart Parochie in Maarssen' (1985) zou er al rond 960 een kerkje zijn geweest. In de Gids Hervormde Kerk te Maarssen 'St. Pancratius' (1986) wordt geschreven over de grote watersnood die in 1173 deze streek teisterde, waardoor van de bebouwing weinig overbleef. Ook het kerkje zou zijn bedolven. Dit gebeuren geeft wat ruimte voor de mening van mr. W.A. Westermann. Hij schrijft in het jaarboek van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake van 1935 op blz. 4 dat de uit Zeeland afkomstige Heer van ter Meer, vermoedelijk op aandringen van zijn leenheer de Bisschop van Utrecht, rond 1080 een sterkte gebouwd heeft aan de Vecht, om de bisschopsstad beter te beschermen tegen vijandelijke benadering. Waarschijnlijk bezoldigden de opeenvolgende Ridder van der Meer een bezetting voor de sterkte. Zij zouden zelf in Zeeland zijn gebleven, tot ze rond 1200 door een conflict met de Graaf van Holland en Zeeland hun bezittingen in Oostvoorne en Zeeland kwijt raakten. De toenmalige ridder zou daardoor genoodzaakt zijn geweest zich op zijn sterkte in Maarssen terug te trekken. Mogelijk zal, toen rond 1200 het slot voor de Heer van der Meer bewoonbaar gemaakt werd, ook de St. Pancratiuskerk in Maarssen gebouwd zijn. Of dit op de fundamenteën van een oudere kerk gebeurd is, blijft onduidelijk. Een beknopt maar mooi overzicht van de bouwgeschiedenis van het huidige gebouw van de Nederlandse Hervormde Kerk (ook vóór de reformatie) is samengesteld door Jan Witte, zie periodiek Hist. Kring Maarssen jg.13 blz. 68 e.v.
7. J. van Veldhuizen schreef op blz. 48 van zijn boek, Een Eeuw Heilig Hart Parochie in Maarssen 1985, over dezelfde kapel. Hij situeert deze echter in Tienhoven.
8. Pastoor A.E. Rientjes schreef Oud-Maarsseveen met één s.
9. Het gaat hier om de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Hoeken en Kabeljauwen zijn de namen van twee tegenover elkaar staande partijen in het graafschap Holland. In andere gewesten kwamen onder andere namen vergelijkbare verschillen voor. De Hoeken wilden o.a. de lokale belangen beschermen om zo de bewoners een bestaan te garanderen. De Kabeljauwen waren onder meer voor interlokale handel. De Kabeljauwen werden waarschijnlijk zo genoemd om de blauwe schubben in het Beierse wapen en de Hoeken kregen hun naam door de haken waarmee men kabeljauwen ving.
10. Maarssenbroek zonder n.
11. De rooms-katholieken in Maarssen en omgeving hebben na de kerkhervorming (rond 1600), wat het bijwonen van hun kerkdiensten betreft, een zwervend bestaan geleid tot ca. 1680. Toen werd er in Maarssenbroek bij een boerderij een noodkerk in gebruik genomen. Maarssenbroek was in die jaren een apart gerecht, met een katholieke ambachtsheer, waarvan de bewoners na de hervorming in grote meerderheid katholiek bleven. Het 'kerkhuis' was gelegen bij de plaats waar de Zijlweg de Maarssenbroeksedijk bereikte, dat is ter hoogte van de huidige ingang van de wijk Kamelenspoor.

12. Dit is niet een tekst uit de serie van pastoor Rientjes in het parochieblad. De tekst is samengesteld uit gegevens van hem in het jaarboekje 1936 van Niftarlake. Verder zijn wat gegevens gebruikt uit Een Eeuw Heilig Hart Parochie, van J. van Veldhuizen en uit het archief van de Historische Kring Maarssen.
13. De spoorlijn en het kanaal waren er nog niet.
14. Ook in maatschappelijk opzicht kwam er duidelijk meer plaats voor rooms-katholieke burgers. De eerste twee burgemeesters van Maarssen na 1813 tot 1856 (Van der Vliet en Dolmans) waren van rooms-katholieke huize.
15. In 1885 gaat deze dienst doen in de nieuwe kerk in het centrum van Maarssen.

Fotobijdrage Heilig Hart Kerk en Parochie 125 jaar

Nu volgt een aantal niet zo vaak gepubliceerde afbeeldingen, alleen voorzien van een onderschrift:

Afb. 1 De foto werd ongeveer 90 jaar geleden gemaakt. De wijzerplaten zijn dus nog niet omhoog gebracht tot onderaan de spits. Het tweede grote pand van links op de Schippersgracht, toen de sigarenfabriek, nu De Vries, verloor bij de brand van 1923 z'n derde verdieping. Het meest rechtse huis is het huidige Schippersgracht 15. (Afb. H.G. Verkroost).

Afb. 2 Deze afbeelding is van rond 1900. De preekstoel rechts kreeg pastoor Bijleveld van de Beresteijnparchie in 1876 bij zijn 50-jarig priesterjubiläum. Het is aardig om bij de komende drie afbeeldingen op de plaats en de samenstelling van de preekstoel te letten. (Afb. H.G. Verkroost).

Afb. 3 Op deze afbeelding van rond 1940 zien we twee preekstoelen.
(Afb. H.G. Verkroost).

Afb. 4 Deze afbeelding, ca.1950, laat duidelijk zien dat van beide preekstoelen er één is samengesteld. De bouwsteiger was nodig omdat één van de bogen dreigde in te storten. Op de steiger ondermeer de heren Brinkhof, Van den Engel, Van Fulpen en Jan Slager. Zij hebben de reparatiewerkzaamheden uitgevoerd. (Afb. Heilig Hart Parochie).

Afb. 5 De op Vechtoever wonende Maria Dommer begon 175 jaar geleden in het naastgelegen huis Endelhoven, in 1835 dus, zes oudere dames uit de parochie te verzorgen. Nadat zij in 1840 was overleden, ontstonden al betrekkelijk gauw conflicten tussen de verzorgsters en de bewoonsters. In 1843 greep pastoor Bijlevelt in. Hij regelde dat er een aantal zusters van het Amersfoortse klooster Onze Lieve Vrouw naar Endelhoven kwam. Zij namen de zorg over. In het seizoen 1882-1883 verhuisde men naar een groot huis, Hoornoord, op de Langegracht, de huidige Nommerie. Het huis werd door de nieuwe bewoonsters Maria Gesticht genoemd. In 1943 werd in een rijkelijk versierde kerk de 100-jarige aanwezigheid in Maarssen van de Amersfoortse zusters gevierd. Op de voorgrond links en rechts zien we twee harmoniums. Op de voorste pilaar staat '1843 Endelhoven'. Daaronder de samengestelde preekstoel van afb. 4. (Afb. Heilig Hart Parochie).

Afb. 6 Na afloop van de kerkelijke plechtigheid lopen de zusters terug naar de Langegracht. Voor de viering was een aantal zusters uit Amersfoort overgekomen. Aan de overkant van de straat het vroegere Concordia. De foto is genomen vanaf de eerste verdieping van de pastorie. (Afb. Heilig Hart Parochie).

Afb. 7 Deze bijzondere foto is gemaakt in de tuin van het Maria Gesticht. Een gesprek van pastoor Rientjes met burgemeester Van Haselen, daartussen de heer van Schaick, rechts - waarschijnlijk - gemeentesecretaris Steenhage. (Afb. Heilig Hart Parochie).

Arie de Zwart

‘Maarssenbroek zoals het was’ wordt herdrukt; teken nu in!

Vorig jaar november kwam het boek van Henk Blaauw uit over bewoners en boerderijen in Maarssenbroek vóór de bouw van de huidige woonwijk. Dit interessante en rijk geïllustreerde boek was in een mum van tijd uitverkocht. Dat was ook niet verbazend als men bedenkt wat voor een fraai boek men kreeg voor 25 euro.

Velen hebben bij de Historische Kring Maarssen gevraagd of er een herdruk kan komen. Ook tijdens de Maarssense jaarmarkt in juni van dit jaar vroegen veel mensen er naar.

Hoogstwaarschijnlijk komt die herdruk er nu. Belangstellenden wordt verzocht alvast in te tekenen zodat ze verzekerd zijn van

een exemplaar. Uiterlijk in november 2010 moet de ongewijzigde herdruk er dan zijn. De prijs blijft hetzelfde.

Opgeven kan bij Henk Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel 0346-562425, e-mail: h.blaauw@casema.nl of bij Bert de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel. 0346-563599, e-mail: bjruiter@ziggo.nl.

U wordt verzocht vóór 1 oktober uw naam en adres door te geven met het aantal exemplaren dat u wenst. Uiteraard betekent opgeven dat u het boek ook afneemt.

Realiseert u zich dat dit een exclusief sinterklaascadeau is?

Ontdek meer in waterschapsarchieven

OF

Ontdek de geheimen van de waterschapsarchieven. Nieuwe mogelijkheden waterschapsarchieven bij Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV).

Deze bijdrage geeft een kort overzicht van de nieuwe mogelijkheden voor historisch onderzoek in de waterschapsarchieven. Het gaat hierbij om een voorbeeld van de archieven van bovengenoemd waterschap. Dit kan een opstap zijn om vaker archieven van waterschappen te gebruiken voor publicaties over het thema water en land. Archiefonderzoek is eenvoudiger en boeiender dan het lijkt. Voorbeelden van namen van polders en waterschappen rond Maarssen zijn: waterschap De Vecht, grootwaterschap Beoosten de Vecht, Bethunepolder, Buitenweg, Maarsseveen, Westbroek, Achttienhoven, Tienhoven en Muyevelt.

Voor belangstellenden staat op de website van AGV een webspecial over land en water in regio's van AGV met een link naar voorbeelden van digitale bestanden over Maarssen en omgeving.

In de tijdschriften van de regionale en lokale historische verenigingen in het werkgebied van het hoogheemraadschap verschijnen regelmatig publicaties waarin water en land aan de orde komen. Tot nu toe is er voor de artikelen meestal gebruikgemaakt van oudere publicaties en van archieven van gemeenten. De archieven van waterschappen zijn veel minder geraadpleegd. Er ligt nog veel bronnenmateriaal dat bruikbaar is voor nieuw onderzoek. Voor het inzien van archieven kunnen belangstellenden terecht in de studiezaal en op internet. De historische archieven zijn met de vestigingsplaats van het bestuur en de medewerkers in 2005 verhuisd naar Amsterdam. Voor onderzoek zijn hier alle relevante archieven bij elkaar en kunnen in onderlinge samenhang worden ingezien.

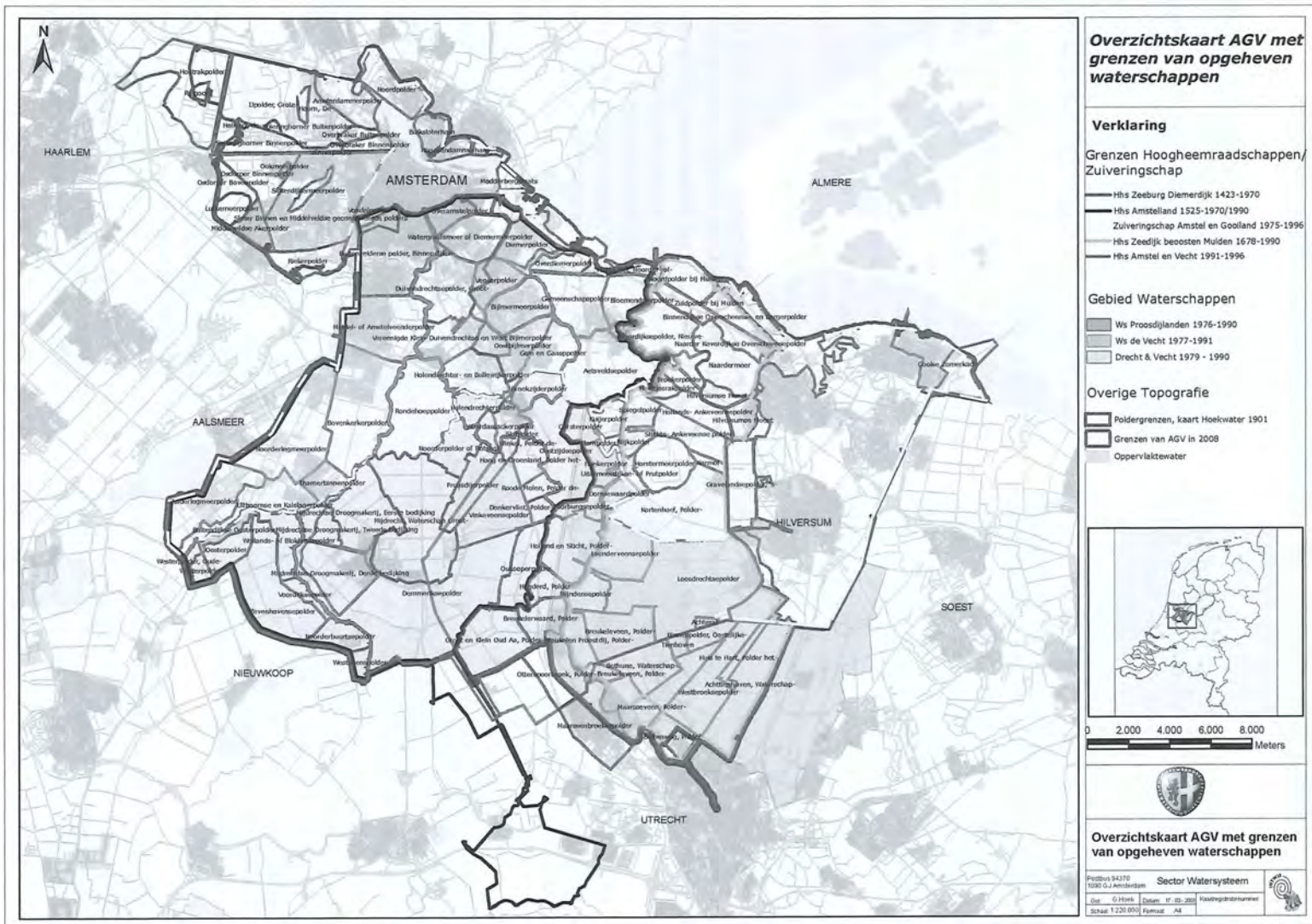
Op bijgaande kaart en stamboom is te zien welke gebieden van rechtsvoorgangers op het terrein van het waterbeheer deel uitmaken van het hoogheemraadschap AGV. Deze gebiedskaart staat ook op de website van AGV met extra mogelijkheden om la-

gen met informatie interactief in en uit te schakelen en vervolgens in te zoomen op details van de oude en nieuwe grenzen binnen het werkgebied. De stamboom laat in een oogopslag zien welke besturen van gebieden vroeger zelfstandig waren. De archieven zijn in beheer gekomen van het hoogheemraadschap als rechtsopvolger. De opgeheven besturen die links op de stamboom staan zijn in de loop van de tijd een onderdeel gaan vormen van waterschappen die rechts staan. De stamboom biedt een hulpmiddel om te weten welke delen zijn opgegaan in het grotere geheel. In de loop van de tijd zijn de verschillende taken en bevoegdheden, die bestaan hebben tussen de afzonderlijke polders, opgeheven en zijn nieuwe taken toegevoegd, die voorheen niet bestonden.

Op de website van AGV staan de links naar downloads op de pagina 'Zoeken in het archief'.

Op de website van het hoogheemraadschap is al enkele jaren een simpele en handige toegang aanwezig naar de informatie op internet over de bewaarde archieven van de rechtsvoorgangers. Daar staan algemene aanwijzingen en hulpmiddelen om te weten hoe belangstellenden informatie kunnen raadplegen in de archieven. Er is een compleet archievenoverzicht met bijzonderheden van alle polders die in beheer zijn van AGV of zijn verwijzingen opgenomen naar andere beheerders. Van een aantal archieven staan tevens de archiefinventarissen integraal op internet. Daarmee heeft de bezoeker direct en snel een systematisch overzicht van de beschrijvingen van alle archiefbestanddelen. Op termijn staan daar ook de andere toegangen. *Op de website van AGV staat op de pagina 'Online zoeken': Het overzicht AOV Archievenoverzicht AGV.*

De afgelopen jaren is het Historisch Archief van AGV begonnen meer papieren bestanden digitaal aan te bieden. Er is gestart met het tonen van waardevolle historische kaarten van het werkgebied en van technische tekeningen. De opzet was om via internet belangstellenden een hulpmiddel aan te bieden om te weten wat voor bestanden beschikbaar zijn in de archieven. Een volgende stap was het aanbieden van digitale scans van de belangrijke historische teksten,

die tot nu toe uitsluitend ter inzage waren tijdens openingstijden in de leeszaal van het waterschap in Amsterdam. Ook de komende jaren zullen nieuwe scans van teksten op de website worden aangevuld. Er is een optie om integraal in de gedrukte en getypte teksten op alle woorden te zoeken.

Op de website van AGV staat onder 'Zoeken in het archief': Scans van teksten.

Door het aanbieden van informatie via internet kunnen bezoekers op elk moment kennis nemen van de inhoud van het waterschapsarchief. Dat biedt mogelijkheden om belangstellenden, die anders niet zo gauw een bezoek brengen aan het waterschapsarchief, wel kosteloos inzage te geven in historische teksten met achtergronden over het werk van de waterschappen in het verleden. Dat zijn bijvoorbeeld de algemene en bijzondere reglementen, de keuren of politiereglementen van de polderbesturen en waterschappen met een omschrijving van hun taken. Ook zijn er voorbeelden ter inzage van de handgeschreven notulen van de dagelijkse en algemene besturen van enkele waterschappen. Daarnaast zijn er allerlei teksten met gegevens voor historisch onderzoek: bestekken van bouwwerken zoals dijken, gemalen en sluizen. Verder zijn er rapporten van zeer uiteenlopende onderzoeken voor juridische procedures, bestuurshervormingen en andere veranderingen bij waterschappen die incidenteel tot maatschappelijke beroering aanleiding hebben gegeven.

De waterschapsarchieven zijn in de dagelijkse praktijk een belangrijke bron voor historisch onderzoek voor de medewerkers van het waterschap. Van alle gebruikers vormen zij de grootste groep die veelvuldig de leeszaal bezoekt in plaats van uitlening van dossiers. De historische informatie op papier wordt meer gebruikt dan vroeger, omdat er weinig mensen meer bij de taakuitvoering betrokken zijn die uit mondelinge overlevering van familie en omwonenden in hun directe omgeving kennis hebben van gegevens over het verleden. Bij de zoektocht naar informatie kunnen de archiefmedewerkers met ervaring met waterschapsarchieven gerichte adviezen geven. Onderzoek in openbare archieven van rechtsvoorgangers voeren interne en externe bezoekers zelf uit onder toezicht in de leeszaal en niet de

beheerders. Bezoekers hebben bij gecompliceerde zoekvragen het beste kennis van de nuances van de vraagstelling en de relevante zoektermen. Ook kunnen zij beoordelen wanneer voldoende zorgvuldig onderzoek is gedaan naar de gewenste historische informatie die voor de actuele situatie relevant is.

Medewerkers van AGV en Waternet, die tegenwoordig werkzaam zijn bij beleidsvoorbereiding en taakuitvoering van waterbeheer, hebben meer dan voorheen de behoefte om de informatie uit de archieven te raadplegen. Hierin zijn immers vele gegevens bewaard over de uitvoering van werken en over rechten en plichten van rechtsvoorgangers en betrokken grondeigenaren en andere belanghebbenden. Als voorbereiding op nieuwe besluiten door het bestuur worden gegevens in archieven opgezocht als achtergrond en motivatie. Dat kunnen besluiten zijn om na afgeweging van alle feiten en belangen op de ingeslagen weg verder te gaan in het verlengde van vroeger genomen besluiten, maar kan er ook toe leiden om een andere weg te gaan omdat de omstandigheden zijn gewijzigd. Deze onderzoeken in de archieven zijn niet alleen van belang voor het bestuur maar ook voor de inwoners van de gebieden waarvoor de besluiten genomen moeten worden. Recent zijn onderzoeken uitgevoerd voor nieuwe watergebiedsplannen voor onderdelen van het werkgebied.

Naast de interne onderzoeken voor het waterschap hebben de afgelopen jaren ook heel wat belanghebbenden van buiten het waterschap hun weg kunnen vinden naar de archieven van het waterschap. Dat gebeurde voor onderzoek met een beperkt particulier belang, bijvoorbeeld op zoek naar informatie over familieleden in het verleden of over kwesties rond eigendommen of belangen van particulieren tegenover het waterschap bij de uitvoering van waterwerken. Bekend zijn de dijkafschuiving in Wilnis, de plannen met Groot Mijdrecht en Horstermeer en de restauratie van de Vecht. Ook betrokken externe klanten kunnen over deze zaken zelf de archieven inzien. Tenslotte is er een kleine groep onderzoekers met een maatschappelijk onderwerp van onderzoek met als doel een publicatie voor een breder publiek. Voorbeelden zijn een onderzoek naar molens in de Ronde Venen, naar een conflict over afwatering door

Overzicht van opgeheven polders en waterschappen als rechtsvoorgangers van AGV van 1438 tot 1997.
Oudere samenvoegingen van polders zijn niet allemaal vermeld. Bron: Reglementen van bestuur van waterschappen.

Hoogheemraadschap Amstelland 1525-1970	Hoogheemraadschap Amstelland 1970/4-1990		
Hoogheemraadschap Zeeburg en Diemerdijsk 1438-1970			
Hoogheemraadschap Zeedijk beoosten Muiden 1678-1990			
Vinkeveense en Proosdijerpolder 1887-1990			
Zuider Legmeerpolder Noorder Legmeer- en Thamerpolder Bovenkerkerpolder Middelpolder onder Amstelveen Polder De Ronde Hoep Diemerpolder Overdiemerpolder Bloemendalerpolder Noorder- of Rietpolder Noordpolder beoosten Muiden Binnendijkse Overscheense Berger- en Meentpolder Waterschap tussen Buitendijken tussen Naarden en Muiderberg Goosse Zomerkade Zuidpolder beoosten Muiden	Keverdijkse Overscheense polder Nieuwe Keverdijkse polder Heintjesrak- en Broekerpolder Waterschap De Hilversumse Meent Hollandsch-Ankeveense polder Stichts-Ankeveense polder Spiegel- en Blijpolder Horn- en Kuiperpolder Meeruterdijkse polder Horstermeerpolder Polder Kortenhoeft 's-Gravelandsche polder Hilversumse Bovenmaat en Bijvang Uithoornse en Kalslagerpolder Heemraadschap van den Amstel en Nieuweramstel 1520-1908	Waterschap Drecht & Vecht 1979-1990 (Noord-Holland)	Hoogheemraadschap Amstel en Vecht (1991-1996)
Bijlmermeer, Heemraadschap Gein- en Gaasperpolder Groot-Duivendrechtse polder Holendrecht- en Bullewijkpolder Holendrecht en Bullewijk veenpolder, Gecombineerde Holendrecht en Bullewijkpolder, Commissie oppertoezicht verveening - Klein-Duivendrechtse en Binnen-Bullewijkpolder Nieuwe Bullewijk, Veenderij Nieuwe Bullewijk polder Nieuwe Bullewijk, Commissie toezicht verveening Oostbijlmerpolder Venserpolder West-Bijlmer en Klein-Duivendrechtse polder, Verenigde West-Bijlmer en Laanderpolder	Waterschap Bijlmer 1967-1978		Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (1997-)
Aetsveldsche polder, Binnenaetsveldsche- of Bagijnenpolder, Overaetsveldsche polder, Romolen- of Borrelandsche polder	Aetsveldse polder 1874-1978		
Gaasper-, Kikken-, Stammer-, Sinnigveldse, Kostverloren-, Hogewijzen-, Lagewijzen- en Bottemesserpolder	Gemeenschapspolder 1707-1978		
Baambrugge-Oostzijds Baambrugge-Westzijds (Winkel- of Tachtig Morgen polder Polder Het Hoog en Groenland Roode Molenpolder Donkervlietpolder) De Eerste Bedijking De Tweede Bedijking der Mijldrechtse Droogmakerij De Derde Bedijking Blokland Noorderpolder of Botshol Het Broekzijdsche waterschap Groot en Klein Oud Aa Oukoop	Waardassacker en Holendrecht Groot-Mijldrecht Groot-Wilnis-Vinkeveen (Proosdijerpolder, Vinkeveense Polder Veldzijde, Demmerikerpolder Veldzijde, Oud-Huizerpolder) Wilnis-Veldzijde Buitendijkse Oosterpolder Buiten-Westerpolder Noordse Buurt Zevenhoven Nellestein Kromme Mijldrecht Wilnis Veenzijde	Waterschap Proosdijlanden 1976/5-1990 (Utrecht) (Zuid-Holland)	
Acht Stichtsche polders, Hofland Benoorden de Zuwe, - Bezuiden de Zuwe, Bozenhoven, Wilnis bewesten Heinoomsvaart, - Beoosten Heinoomsvaart, Oudhuizen bewesten Bijleveld, - Beoosten Bijleveld, Demmerik, Vinkeveen, Abcoude Proosdij, (Abcoude) Aasdom in het Veen, De Noorder-Zuider- en benoorden de Zuwepolder(s)	Grootwaterschap Ring Ronde Venen 1868/1925-1976		
Hoeker-Garstiepolder Polder Dorssewaard Polder Holland, Sticht en Voorburg Waterschap Mijnden Polder Het Hondert Polder Breukelerwaard Polder Breukelen-Proosdij	Bethunepolder Buitenweg-Maarsseveen-Westbroek Polder Achtienhoven; Polder Gansenhoeft Grootwaterschap Beoosten de Vecht; Waterschap De Hooge en Neermaten Polder Nijenrode	Waterschap De Vecht 1977-1991 (Utrecht)	
Breukeleveen en Tienhoven, De Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, Breukeleveen, Loosdrecht en Loenderveen, Tienhoven (veenderij)	Muyeveld 1961-1976		
	Zuiveringschap Amstel en Gooiland 1975-1996 (Noord-Holland)		
	Waterkwaliteitsbeheer provincie Utrecht 1971-1996		
Polders waarvan de rechten zijn overgegaan op de gemeente Amsterdam, bijk. Watergraafmeer, Overamstel, Buitenveldert			

de Zuidersluis te 's-Graveland en naar de financiering van de Zuiderzeedijken. Ook waren er onderzoeken naar de ontwikkeling van de vervening rond Loosdrecht, waterbeheer in Diemen, of naar specifieke gemalen of buitenplaatsen, een studie naar waterwegen in het Gooi, de vroegste ontwikkeling van polder Dorssewaard en een inventarisatie van cultuurhistorisch waardevolle bouwwerken voor het waterbeheer in diverse gemeenten.

Onlangs verscheen een uitvoerige publicatie *Zeven eeuwen familie Breij in het Utrechtse veenweidegebied door Mieke Breij*. In dit boek staan vele voorbeelden van mogelijkheden van familie- en regionaal-historisch onderzoek. Ook deze en andere publicaties zijn ter inzage bij het historisch archief van AGV te Amsterdam.

Jan C. Blom, Waterschapsarchivaris
Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

De Kaatsbaan

Deel 11

Kaatsbaan 33 – Het wordt eentonig, maar ook dit pand wordt op 29 mei 1870 door de bouwer Meester Metselaar Hermanus Hageman opgeleverd. Maar in tegenstelling tot de vorige panden wordt dit pand direct verkocht. De nieuwe eigenaresse is Jacoba P. van Diest. Er is niet veel over haar bekend. Ze is waarschijnlijk een dame van goede komaf, zoals dat vroeger werd genoemd. Zelfs de heer Reith slaat haar over bij zijn beschrijving van de Kaatsbaan in zijn werk uit 1972, waarin hij wandelingen maakt door ons dorp.

Twintig jaar woont Jacoba in het huis, als ze in 1890 wordt opgevolgd door Rosetta M. van Diest. Ook over haar zijn geen verdere gegevens bekend. Ze blijft maar vier jaar. Na haar vertrek neemt de kuiper Ype Kuipers zijn intrek in het pand. Hij is, zoals blijkt, de eerste bewoner die een beroep uitoefent, maar of er ook daadwerkelijk een kuiperij in het pand gevestigd is, staat niet vermeld. Na bijna vijf jaar vertrekt hij en wordt hij opgevolgd door de commies Gerrit Vonkes. Deze is de eerste van een serie bewoners die allemaal bij de rijksbelasting werken. Gerrit wordt waarschijnlijk al snel overgeplaatst, want al na negen maanden, op 1 november 1899, komen we de naam van Harm Wickers als bewoner tegen. Deze blijft tien jaar lang, tot 11 november 1909, bewoner van het huis. Waarschijnlijk wordt ook hij overgeplaatst, want daarna komen we op genoemde datum de naam Albert Thie, commies rijksbelastingen, tegen. Op 20 december 1912 wordt het pand bewoond door de rijksambtenaar Johannes Dellehout. Vervolgens komt op 2 februari 1915 Herman Welp, ook rijksambtenaar. Deze

woont er tien jaar tot 1925. Dan komt de laatste rijksambtenaar. Deze staat zonder datum in de gemeentelijke boeken, maar in de gemeentegids van 1925 staat hij vermeld als bewoner van nummer 33. Ook hij woont er maar kort. Na hem komt de eerste bekende Maarssenaar: slager Frans Eglem. Deze Frans is de stiefzoon van slager Heinsius, die aan de overkant, aan de Maarsseveense zijde, op nummer 30 een slagerij heeft. Op 16 februari 1926 verhuist Heinsius naar het Zandpad en volgt Frans Eglem hem op in de slagerij. In de beschrijving van deze kant van de Kaatsbaan, in latere periodieken, kom ik hier op terug. De plaats van Frans op nummer 33 wordt overgenomen door Piet Timmer. Ook hij woont er maar kort. Hij verhuist in 1927 naar Maarsseveen.

De volgende bewoner die in het gemeente archief vermeld staat is Wim Broers.

Hij vertrekt op 4 januari 1943. Kennelijk woont tegelijkertijd met hem ook de weduwe G. van Vulpen-Broeke in het huis, want als zij op 28 juli 1942 overlijdt, wordt dit adres als haar woonadres genoemd. Zoals bekend zijn deze huizen vrij groot en komt het in deze tijd vaker voor dat de panden door meerdere personen tegelijkertijd bewoond worden.

Vervolgens neemt Jan van der Steen in juni 1943 zijn intrek in het huis. Twee maanden later komt ook Frans Hovius er bij. In februari 1946 vertrekt Jan van der Steen naar Utrecht. Zijn plaats wordt ingenomen door Jacob Hamminga. Frans Hovius verhuist in 1948 naar de Julianaweg.

Op 14 september 1948, als Frans vertrokken is, komt Cees van Elk in het huis. Hij woont er met zijn gezin tot 1956. Dan vertrekt hij naar de Strick van Linschotenstraat 44. Hij blijft daar tot zijn dood wonen. Na Cees komt Gerrit van Diek op nummer 33, totdat hij in 1962 naar de Piet Heinstraat 3 vertrekt. Inmiddels is in 1960 ook Theo Krabbendam in het huis getrokken. De familie Krabbendam woont al vanaf 1899 aan de overkant op nummer 36. Zij zijn behanger en stoffeerder, verkopen tapijten en behang. In een latere aflevering kom ik hierop terug. In 1961 laat Krabbendam voor 4.500 gulden achter pand 33 de werkplaats verbouwen. Tot 14 april 1969

is de firma op dit adres gevestigd. Op voornoemde datum betreft Johannes de Graaf de bovenwoning van nummer 33. In 1979 komt de firma Hoetmer met een delicatessenzaak. Na een aantal jaren, in 1985, komt er tijdelijk de firma Nieman met huishoudelijke artikelen en speelgoed. De firma Nieman heeft een pand aan de Nassaustraat, maar doordat er brand is geweest moet er tijdelijk een ander pand betrokken worden. Zodoende biedt Kaatsbaan 33 de oplossing. Hierna volgt een Zonnestudio. Sinds april 2008 vinden we er de kledingzaak Pass-An.

Cees Bloemendaal

Fig. 3. Voorhuis.

Stroet uit Maarssen Kaatsbaan

Maarssen 1940-1945, Dorpsgenoten vertellen hun verhaal

Boekbespreking

Op 4 en 5 mei jl. werd in heel Nederland herdacht dat ons land 65 jaar geleden werd bevrijd van de Duitse overheersing gedurende de jaren 1940-1945. Ook in onze woonplaats bijverde de 'Stichting 4-5 mei Maarssen' zich weer om in de gemeente Maarssen en haar dorpskernen hiervoor passende activiteiten en projecten te organiseren. Een van de activiteiten was ditmaal de publicatie van een bundel met verhalen van 20 dorpsgenoten over hun herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog. Het boekje, 'Maarssen 1940-1945 Dorpsgenoten vertellen hun verhaal', met een oplage van 1000 exemplaren, is door de Stichting 4-5 mei Maarssen gratis verspreid. Volgens de website van de stichting, met uitstekende informatie,

zie www.4en5meimaarssen.nl, waren er eind juni al bijna geen boekjes meer beschikbaar, hetgeen werkelijk een groot succes genoemd mag worden. Dit succes geldt niet alleen voor de 20 vertellers, maar uiteraard ook voor de samenstellers: Iteke Schouten, Adri Dekker en Hanneke Kwakkenbos (tevens eindredactie). Het zal voor hen allen een fijne gedachte zijn. Het is immers het overtuigende bewijs dat het werk niet voor niets werd gedaan en er blijkbaar nog steeds een ruime belangstelling bestaat voor verhalen over de WO II. Maar ook (en dat is heel belangrijk!) voor hetgeen met het jaarlijks herdenken wordt beoogd. Namelijk de herinnering levend houden aan de verschrikkelijke, afschuwelijke gebeurtenissen uit die tijd en aan de geweldige opluchting en blijdschap die gepaard ging met de bevrijding in mei 1945. Door een van de vertelsters, mevrouw Gerrie van Ewijk-Degen, wordt aan het eind van haar verhaal de emotie erg duidelijk verwoord met haar vurige wens: "NOOIT MEER OORLOG"! Het boekje, van 100 pagina's, is geïllustreerd met oude foto's uit het archief van de Historische Kring Maarssen en met hedendaagse portretfoto's van de vertellers van de verhalen. Helaas is de kwaliteit van deze portretfotootjes in sommige gevallen niet al te best, waardoor het herkennen van de dames en heren wat moeilijk kan zijn. Een ander minpuntje is het feit dat er enkele storende foutjes in de tekst voorkomen. Bijvoorbeeld op pagina 14, waar verteld wordt over de oorlogsvlieger Benny Zwagerman, die begraven is op het kerkhof van Oud-Zuilen. De familienaam van Swagerman wordt met een S geschreven en hij was in Oud-Zuilen begraven. Zie hiervoor het artikel 'De laatste rustplaats van Bernardus Swagerman' in periodiek, Jaargang 31, 2004, pag. 53 e.v. Een andere omissie is de mededeling (minstens tweemaal gedaan) dat er bij de voedseldroppings in mei 1945 Zweeds wittebrood naar beneden kwam. De bekende, helaas jong overleden journalist Nico Scheepmaker (1930-1990) schreef al in 1979 een uitstekend boekje 'Het Zweeds wittebrood' over

dit steeds weer opduikende misverstand. Het meel waarvan het Zweedse wittebrood is gebakken, dat inderdaad zoals ook ik mij herinner heerlijk smaakte, werd door drie schepen van het Zweedse Rode Kruis in januari 1945 in Delfzijl gelost. Door allerlei problemen - er was in die laatste fase van de oorlog o.a. nauwelijks nog vervoer van noord naar west Nederland mogelijk - duurde het nog maanden voordat er in het uitgehongerde westen van Nederland door de bakkers brood van het Zweedse meel gebakken kon worden en de distributie geregeld kon worden. Dat deze foutjes gemaakt kunnen worden, wanneer mensen louter

en alleen hun eigen geheugen raadplegen, is haast onvermijdelijk en valt hen ook zeker niet kwalijk te nemen. Maar het was verstandig geweest de tekst op deze fouten te laten controleren door een meer ervaren persoon op het gebied van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Dit neemt echter niet weg dat ik de verhalen van mijn dorpsgenoten met veel genoegen en aandacht heb gelezen. Voor hen die het boekje niet meer hebben kunnen bemachtigen, hoop ik van ganser harte dat er ooit nog eens een tweede druk zal verschijnen.

Hans Sagel

Sporen uit het joodse verleden van de Vechtstreek

Vanaf 22 september a.s. is in Museum Maarssen de tentoonstelling te zien 'Sporen uit de Mediene. Joods verleden van de Vechtstreek'. Vooral Maarssen en Maarsseveen speelden in de 17^e en 18^e eeuw een belangrijke rol in de opkomst en bloei van joodse gemeenten buiten Amsterdam. Wordt Amsterdam wel Mokum genoemd, de Mediene is de (joodse) betiteling voor het gebied van joodse gemeenschappen in Nederland, maar buiten Amsterdam.

De trouwe lezers van het Periodiek van de Historische Kring Maarssen zijn af en toe een artikel tegengekomen over dit bijzondere stukje geschiedenis van deze regio. Ook in het bekende boek van Dick Dekker over de geschiedenis van Maarssen staat hierover een uitgebreid hoofdstuk.¹ Er zijn nauwelijks zichtbare herinneringen uit dit joodse verleden in onze omgeving overgebleven. Wel bestaan er veel publicaties over, onder andere van de joodse historicus, dr. Jac. Zwarts (1899-1943).² Hij deed onderzoek in allerlei archieven. Zijn werk vormde een belangrijke informatiebron voor de tentoonstelling.

Al met al geeft de expositie met behulp van foto's, gravures, teksten en enig materiaal van het Joods Historisch Museum een interessant overzicht van deze joodse geschiedenis. Ook wordt enige aandacht

Afb. 1 Jac. Zwarts (Collectie A.B.R. Du Croo de Vries).

besteed aan wat er was - en soms nog is - op enkele andere plaatsen in de Vechtstreek, zoals in Vreeland en Weesp.

Wie waren die nieuwe joodse bewoners van destijds, waarom kwamen ze hierheen en wat is er gebeurd? Hieronder een samenvatting.

Portugese joden

De eerste joden vestigden zich in de Vechtstreek kort na 1650. Dit waren voornamelijk Portugese joden uit Amsterdam, waar toen een bloeiende joodse gemeenschap was ontstaan van rijke kooplieden, aanzienlijke geleerden en industriëlen. Zij waren afstammelingen van joden die in de 15^e en 16^e eeuw verdreven waren uit Spanje en Portugal. Om nog even in de geschiedenis terug te gaan: Toen het koningspaar Ferdinand van Aragon en Isabella van Castilië in 1478 in Spanje, en een halve eeuw later ook in Portugal, de inquisitie instelden, werden joden daar gedwongen zich te bekeren tot het christendom. Anders verloren ze hun bezittingen of werden zelfs gedood. Sommigen werden katholiek, maar bleven vaak in het geheim thuis hun geloof uitoefenen. Ze worden ook wel *marranen* genoemd. Velen vluchtten na verloop van tijd naar andere landen, o.a. naar de noordelijke Nederlanden. Veel verdreven Portugese joden (ook wel *sefardische* joden geheten) namen in ons land weer hun oude geloof aan. Het was volgens artikel 13 van de Unie van Utrecht (1579) in de Republiek verboden om mensen wegens hun geloofsovertuiging te vervolgen ("dat men nyemant ter cause van religie zal mogen achterhalen ofte onderdrukken").

Portugees-joodse families uit Amsterdam zagen goede bestaansmogelijkheden langs de rivier de Vecht, die een uitstekende vaarverbinding vormde vanuit Amsterdam naar andere gebieden. Bekend is dat een van de eerste joden die in 1653 naar Maarssen kwamen, Abraham Aboab, alias Dionies Genis, tabakshandelaar was. (Als men handel dreef op Spanje nam men vaak een 'alias'-naam aan naast de voornaam of familienaam om zo moeilijkheden met de Spaanse inquisitie te voorkomen. Bijvoorbeeld een Abraham of Moses noemde zich buiten joodse kring Antonio of Diego). Er is ook geprobeerd in Maarssen een zijde-industrie op te zetten. Dat mislukte door tegenwerking vanuit de stad Utrecht. Na een paar

jaar moest hun zijdemolen worden afgebroken op last van de Utrechtse vroedschap die beducht was voor te grote concurrentie voor de eigen burgers. Wellicht heeft een aantal joden zich in de dorpen Maarssen en het toenmalige Maarsseveen gevestigd vanwege de nabijheid van de Hogeschool in Utrecht. Joden mochten in die tijd wel in die stad komen studeren, maar zij mochten er niet wonen. Vooral de colleges van een hoogleraar in de Hebreeuwse taal en de joodse geschiedenis werden toen veel bezocht. Men onderwees in Utrecht het Hebreeuws, omdat kennis van die taal voor predikanten noodzakelijk was om de bijbel in de oorspronkelijke taal te kunnen lezen. Zoals veel andere rijke Amsterdamse burgers bouwden of huurden ook vermogende en aanzienlijke Portugese joden in de tweede helft van de 17^e en eerste helft 18^e eeuw een buitenplaats aan de Vecht, vanaf Utrecht tot in Vreeland. Ze verbleven hier in eerste instantie dus waarschijnlijk alleen in de zomer.

Uit koopcontracten en andere documenten zijn van een hele rij buitenplaatsen de Portugees-joodse eigenaren of huurders bekend.³ Bijvoorbeeld vlakbij Utrecht van het (verdwenen) Roosendaal, waar nu alleen nog een fraaie ingangspoort van te zien is. In Maarssen onder andere De Bogaerd (nu De Boomgaard), Den Oever (nu Vechtoever), Doornburg, Endelhoeff, Geesbergen, Hertevelde, Hogevecht, Huis ten Bosch, Huis ter Meer, Leeuwenvecht, Luxemburg, Mariënhof, Raadhoven, Richmond, Soomersbergen, Spruytenburg (nu Leeuwenburg) en Vegtlevan. Ook in andere plaatsen langs de Vecht vestigden zich enkele Portugees-joodse bewoners, zoals op Vijverhof in Nieuwersluis - destijds gekocht van de bekende Agnes Blok - en op Slotsigt (later Slotzicht) in Vreeland.⁴ De laatst genoemde buitenplaats was in het bezit van de familie Lopes Suasso uit Den Haag. Omdat de Suasso's kenmerkend zijn voor de groep welvarende en invloedrijke Portugese joden die begin 18^e eeuw naar de Vechtstreek kwamen, worden zij speciaal belicht in de tentoonstelling van Museum Maarssen.

De familie Suasso

Bekend is dat ene Aron Lopes Suasso in 1766 Slotsigt kocht van Ishac Fundao (of Fundam). Deze Ishac Fundam duikt verder nog op in de geschiedenis van

het joodse verleden van de Vechtstreek, namelijk als vader van Abraham Fundam die een huissynagoge in Vreeland stichtte.

Een van de meest tot de verbeelding sprekende telgen uit de familie Suasso was Don Francisco Lopes Suasso (1657-1710). Diverse portretten van hem en zijn gezin zijn in het bezit van musea in Amsterdam. In Museum Maarssen zijn enkele reproducties te zien.

De Suasso's behoorden tot een oud en vermogend sefardisch geslacht. Ze waren gespecialiseerd in de handel in kostbare koloniale producten en juwelen en in bankzaken.⁵ In de 17^e en 18^e eeuw maakte deze Portugees-joodse familie deel uit van de elite in de Nederlanden. Rijk geworden in de handel speelde zij een belangrijke rol in de financiële wereld. Francisco was bankier, evenals zijn vader Antonio, die voor zijn diplomatieke diensten - en vele leningen - de adellijke en erfelijke titel Baron van Avernas le Gras had gekregen van de Spaanse koning.

Het was overigens niet ongebruikelijk dat Portugees-joodse families familiewapens bezaten. Het gebruik daarvan door joden kwam in zwang in de tijd van de marranen. Als een jood zich liet dopen, kwam het voor dat hij werd geadopteerd door een adellijke familie; daardoor kreeg hij het recht dat wapen te voeren, ook in Nederland.

Ondanks dat hun voorouders door de Spanjaarden verdreven waren, bleven de Suasso's zich verbonden voelen met de Spaanse koningen. Ook met het huis van Oranje had de familie Suasso een goede verstandhouding. Ze onderhielden vriendschappelijke en zakelijke banden met stadhouder Willem III. Voor diens overtocht naar Engeland om de Engelse kroon op te eisen steunde Francisco hem - volgens een mondelinge overlevering - in 1688 met maar liefst twee miljoen gulden. Het (veel geciteerde) verhaal gaat dat hij op de vraag wat hij als onderpand wilde hebben, zou hebben geantwoord: "Indien Gij gelukkig zijt, weet ik, dat Gij ze mij terug zult geven, zijt Gij ongelukkig, dan stem ik ermee in ze verloren te hebben". De kist waarin het terugbetaalde geld werd verpakt, is bewaard gebleven en nog te zien in museum Willet - Holthuisen in Amsterdam.

Uitzonderlijk waren goede betrekkingen tussen joden en de Oranjes niet. Don Antonio Alvarez Machado,

die in Maarssen de buitenplaatsen Hogevecht en Den Oever (Vechtoever) bezat, was eveneens een persoonlijke vriend en geldschietter van Willem III. Zo is er ook een uitvoerig schriftelijk verslag van het bezoek van Willem V met zijn gevolg in 1772 aan de familie Pereira, die in het voormalige huis Luxemburg aan de Zandweg woonde.

Afb. 2 Francisco Lopes Suasso (Collectie Joods Historisch Museum, Amsterdam).

Op deze afbeelding van Francisco, waar hij ongeveer 20 à 30 jaar is, kan het schaalte sinaasappels op de tafel verwijzen naar de nauwe betrekkingen met het huis van Oranje, of een aanduiding zijn van de rijkdom van de afgebeelde (bezitter van een 'oranjerie'). De witte bloemen in de antieke vaas kunnen oranjebloesems zijn. De sjerp die hij draagt is een onderscheidingsteken, de rode hakken en de degen zijn attributen van een edelman.

In een begeleidende publicatie bij een eerdere tentoonstelling over de familie Suasso schetst de auteur⁶ de bijzondere preoccupatie in die tijd met het onderscheid tussen schijn en werkelijkheid. Vooral

Portugese joden stonden volgens hem ambivalent ten opzichte van het 'uiterlijke': enerzijds een voorliefde voor opsmuk, extravagante kleding en leefwijze; anderzijds waren ze als gevolg van de Spaanse en Portugese inquisitie beducht voor verdachte afwijkende gedragingen op sociaal en religieus gebied. In zekere zin gold het gedwongen de schijn ophouden toen ook voor protestanten in Frankrijk en katholieken in Engeland.

Hoogduitse joden

De vestiging van Hoogduitse (of *asjkenazische*) joden in de Vechtstreek begon iets later, vanaf 1700. Terwijl de eerste sefardische joden aanvankelijk vooral in Maarssen woonden, gingen zij vooral op de andere oever van de Vecht wonen, in Maarsseveen. Hoogduitse joden⁷ waren uit de grensstreek met Duitsland ons land ingetrokken, op de vlucht voor de wrede *progroms* (vervolgingen) in Polen en Litouwen en de vervolgingen in Duitsland. In tegenstelling tot hun sefardische geloofsgenoten kwamen ze arm en berooid in ons land aan en leefden hier vaak in miserabele omstandigheden. Ze knoopten de eindjes aan elkaar door het maken van schoenen, kleren en sigaren, of vaker nog als straatventer of bedelaar. De sefardische joden spraken Portugees of Spaans, de asjkenazische joden gebruikten het *jiddisch* als taal, een vroege vorm van Duits gemengd met Hebreeuwse, Slavische en Romaanse woorden en in Hebreeuwse letters geschreven.

Portugese en Hoogduitse joden hadden dus zeer verschillende achtergronden en vormden ook in sociaal opzicht verschillende groepen. Door de buitenwacht werden ze door hun gemeenschappelijke religie meestal als één (geloofs)gemeenschap gezien. Hoogduitse joden konden tot op zekere hoogte op ondersteuning rekenen van hun sefardische broeders. Dekker vermoedt dat ze hier naar toe kwamen om voor de welvarende Portugese joden te werken, omdat hier volgens een lijst van huisgezinnen uit 1748 drie ritueel slachters woonden. Veel joodse kleine kooplieden dreven overdag handel in Utrecht, maar waren gedwongen door het vestigingsverbod in de stad Utrecht buiten de stadsgrenzen te wonen. In 1741 woonden, volgens een brief van de Schout van Maarssen aan de "Edele Mogende Heren

van Utrecht", al zestien Hoogduitse gezinnen in Maarssen en Maarsseveen.

In de loop van de 18^e eeuw bereikten sommige Hoogduitse joden een zekere welstand, bijvoorbeeld door de verkoop van loterijbriefjes naast hun handelswaar. Maar de meesten hadden een karig bestaan.⁸

Het aantal Portugees-joodse inwoners van Maarssen en Maarsseveen bereikte een hoogtepunt in de eerste helft van de 18^e eeuw. De Hoogduitse joden namen ook daarna nog steeds in aantal toe. Deze ongekende bloei van de joodse gemeenschap bracht Zwarts⁹ tot de veronderstelling dat Maarssen toen "de enige plaats in de Republiek (was), waar de Joden de meerderheid der bevolking uitmaakten". Bronnen¹⁰ geven echter aan dat er bijvoorbeeld in 1809 in totaal 217 joden waren in Maarssen, hetgeen 7,2 % van de bevolking uitmaakte. Misschien zou die indruk kunnen hebben ontstaan, doordat veel meer (rijke) joden in vergelijking met niet-joden belasting betaalden voor hun huizen (wat toen werd opgetekend in de 'Quohiers vant Huysgelt onder Maerssen'). Voor Maarsseveen geldt dat in ieder geval niet.

Opkomst en bloei van joodse gemeenten

Al snel na hun vestiging rond 1655 kwamen in Maarssen de eerste Portugese joden in één van hun huizen samen voor synagogale diensten. Volgens joods recht is een volledige dienst toegestaan als er tien of meer mannelijke joden ouder dan 13 jaar bijeen zijn. In een verkoopakte uit 1718 van het huis Vegtevoort aan de Breedstraat - waarin nu een apotheek is gevestigd - staat vermeld dat daar een kamer was ingericht als (huis)synagoge. Vegtevoort wordt daarom wel beschouwd als de eerste synagoge in de provincie Utrecht.

Het aantal joodse bewoners was intussen zo sterk toegenomen, dat er behoefte was aan een openbare synagoge. Toestemming op hun verzoek voor de bouw daarvan was om meerdere redenen echter niet te verwachten. De Staten van Utrecht en de vroedschap van de stad Utrecht waren, zeker op het punt van religie, zeer behoudend. Van Gedeputeerde Staten mocht geen andere dan de calvinistische godsdienst in het openbaar worden uitgeoefend. In de praktijk werd het joden - evenals katholieke burgers - doorgaans oogluikend toegestaan hun

afwijkende religie in privé-woningen te belijden. Maar officiële toestemming voor een openbaar joods gebedshuis was duidelijk een stap te ver. Te meer omdat de geloofsfanatieke christelijke kerkenraad in Maarssen vanaf 1653 de Staten voortdurend belaagde met tal van klachten over joden en in 1719 fel tegen de bouw van een synagoge in het geweer kwam.

De Portugees-joodse synagoge is er toch gekomen, in 1720. Gedeputeerde Staten gaven weliswaar geen officiële toestemming, maar reageerden ook niet instemmend op het protest van de Maarssense kerkenraad. Waarschijnlijk kwam die veranderde opstelling van Utrecht voort uit economisch belang, omdat men in die tijd de financiële steun van vermogende Portugeese joden voor bepaalde activiteiten goed kon gebruiken.

Men pakte het vervolgens omzichtig aan. Op naam van twee joodse bewoners werd uit de armenkas - kennelijk waren er niet of nauwelijks armlastige Portugeese joden - een huis gekocht tegenover Vegtevoort, genaamd Klein Vegtevoort en gelegen op de hoek Raadhuisstraat / Breedstraat. Vijftig jaar later werd het pand, dat in 1736 grootscheeps was verbouwd tot synagoge (de Esnoga de Marça, de Synagoge te Maarssen), formeel overgedragen aan de Portugees-joodse gemeente.

Ook de Hoogduitse joden in Maarssen en Maarsseveen verzochten om toestemming voor een eigen synagoge. Dat wil zeggen om een pand dat waarschijnlijk al als huissynagoge in gebruik was, meer geschikt te maken als synagoge. In 1758 werd daarvoor het groene licht gegeven. Deze synagoge heeft bestaan aan de Diependaalsedijk, waar zich nu de nrs. 40 en 42 bevinden. In 2002 is tijdens een verbouwing van een van die huizen door de werkgroep Archeologie van de Historische Kring nog een ondergrondse *mikwe* (ritueel bad) uitgegraven. Ernaast staat op de hoek met de Jodenkerksteeg nog steeds het huis waar waarschijnlijk een *parnassijn* (bestuurder van de joodse gemeente) woonachtig was. Er was zelfs sprake van een tweede Hoogduitse (huis)synagoge in Raadhoven aan de Herengracht.¹¹ In 1791 mochten daar in overleg met de parnassijns van de officiële synagoge 'godsdienst oefeningen' gehouden worden voor een klein gezelschap.

Al eerder, in 1741 en in 1747, hadden de parnassijns Nathan Levi en Joseph van Lier gevraagd een

begraafplaats aan te mogen leggen in Maarssen. De transportkosten voor vervoer van de doden naar de Hoogduitse begraafplaats in Muiderberg waren voor veel arme Hoogduitse joden te hoog. Steeds bracht de Maarssense schout een negatief advies uit. Ook dit probleem werd tenslotte tactisch omzeild. Men liet in het naburige gerecht Tienhoven door de Portugees Franco Mendes een stuk land aankopen. (De Portugeese joden uit de Vechtstreek lieten zich begraven op de oudste joodse begraafplaats van ons land in Ouderkerk aan de Amstel: de begraafplaats Beth Haim van de Portugees Israëlitische gemeente). De ambachtsheer van Tienhoven en de eigenaar van de grond ernaast, Huydecoper, hadden geen bezwaar tegen de landverkoop. Deze Hoogduitse begraafplaats is vanaf 1749 tot begin twintigste eeuw in gebruik geweest. Wat er nog van zichtbaar is, verkeert al geruime tijd in vervallen toestand.

Vreeland en Weesp¹²

In Vreeland stichtte aan het eind van de 18^e eeuw Abraham Fundam (1735-1818) met zijn vrouw Hanna Meldola de huissynagoge 'Keneseth Abraham', ofwel Synagoge Abraham, waarschijnlijk aan de Voorstraat nr. 14. In dat dorp aan de Vecht woonden toen verscheidene Portugees-joodse families, onder andere Da Costa Gomes de la Penha, Da Costa Gomez, Lopes de Salzedo, Teixeira de Mattos, Henriques de Castro en Ricardo.

Na Fundams overlijden bleef de kleine synagoge nog enige jaren in stand, waarschijnlijk tot aan de dood van zijn vrouw, vijf jaar later. Volgens Fundams testament zijn een goudbrokaten gebedsmantel, een zilveren kroon en een stel siertorens aan de Portugeese synagoge in Amsterdam geschonken. In de expositie van Museum Maarssen is een reproductie te zien van een op glas geschilderd portret van Fundam. In Weesp namen joodse inwoners in 1774 een huissynagoge in gebruik aan de Korte Middenstraat. Rond 1840 werd dit gebouw te klein door de toename van het aantal joodse bewoners en het pand stond bovendien op instorten. In dat jaar kon er, dankzij een grote inzamelingsactie, een nieuwe synagoge ingewijd worden op de hoek Nieuwstraat/Hanensteeg.

Vertrek naar de steden, neergang in de Vechtstreek
Vanaf 1619 stond het elke stad vrij om te bepalen

of men joden wel of niet wilde toelaten en onder welke voorwaarden, maar in Utrecht - als laatste van de vier grote steden - duurde het tot 1789 dat er aan joden toestemming tot vestiging werd verleend. Waarschijnlijk gebeurde dit op voorspraak van stadhouder Willem V. Volgens de 'Artikelen waarop aan de jooden, bij requeste zulks verzoekende, het recht van inwoning binnen de stad Utrecht zal worden vergunt' moest men wel een certificaat kunnen overleggen waarin de parnassijns bevestigden dat men in de joodse gemeente was opgenomen en dat deze gemeente zich garant stelde voor het geval men armlastig werd.

Afb. 3 (Collectie Utrechts Archief)

Hierna begon de neergang van de Hoogduitse gemeente in Maarssen, omdat velen naar Utrecht verhuisden. Uiteindelijk werd de gemeente opgeheven en samengevoegd met die van Utrecht. De synagoge aan de Diependaalsedijk werd in 1927 verkocht en afgebroken, waarna er twee huizen werden gebouwd. De heilige ark, waarin de gebedsrollen van de Tora worden opgeborgen, is verhuisd naar de synagoge van Utrecht.

Al eerder was de achteruitgang van de Portugees-joodse gemeente in gang gezet. Aan het eind van de 18^e eeuw begint de economische recessie, waardoor ook rijke Portugezen hun aandelen zagen kelderen. Als vooral tijdens de Franse tijd (1795-1813) de handel sterk achteruit gaat, vertrekken veel Portugese joden uit de Vechtstreek. In 1836 werd hun synagoge openbaar verkocht in het logement Het Zwarte Varken in Nieuw-Maarsseveen. Daaraan was de voorwaarde verbonden dat het gebouw werd afgebroken, om een onwaardige bestemming te voorkomen. Ook van deze synagoge is de gebedsrollenkast bewaard gebleven, die staat nu in de synagoge in Almere.

In Weesp¹³ bleef tot aan de Tweede Wereldoorlog een joodse gemeente bestaan. Naast het kerkbestuur, een begrafeniscollege en een genootschap dat zich bezig hield met het onderhoud van de synagoge waren er in Weesp ook enige culturele organisaties en een jongerenvereniging. Aan de Nieuwstraat bij het Groteplein stond een joodse school.

Eind 1941 waren alle joden uit Weesp weggevoerd, van wie het grootste deel in de concentratiekampen is omgekomen. De synagoge werd geplunderd, alleen de heilige ark is in goede staat bewaard gebleven.

Na de oorlog werd de joodse gemeente van Weesp bij die van Bussum gevoegd. De synagoge werd aanvankelijk gebruikt als garage en na een restauratie in 1986 was het arbeidsbureau er gevestigd. In april 1997 is het gebouw weer als synagoge in gebruik genomen.

Sporen zoeken

Bij een tentoonstelling over een onderwerp als dit stuit je al gauw op het probleem dat er zo weinig tastbare voorwerpen zijn. Over Maarssen zouden we dan hebben kunnen volstaan met de twee bekende 'jodenpaaltjes' die als een symbolische afsluiting van het private gebied voor de sabbat hebben gegolden.

Tijdens de voorbereiding werd het voor de tentoonstellingswerkgroep¹⁴ steeds intrigerender welke sporen verder nog te vinden waren. Dan blijkt dat het toch nog mogelijk is een portret te achterhalen van een van de eerste parnassijns van de Hoogduitse synagoge, Salomon van Lier, die in

Maarssen parnassijn was van 1765 tot 1790 en die daarna parnassijn werd in Utrecht. In het museum moeten we volstaan met een kleine replica van dat portret.

Verrassend was de vondst van een joods kookboekje¹⁵ dat enkele jaren geleden is verschenen (in het museum te verkrijgen). Het is gebaseerd op een oud handschrift uit de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Daar staan Portugees-joodse recepten in van een nazaat van Franciso, namelijk Jacob Lopes Suasso (1767-1830). Deze Suasso heeft de laatste jaren van zijn leven gewoond in Klein Vegtleven aan de Herengracht.

Wat ons ook steeds zichtbaarder werd uit al die uit archieven opgediepte documenten is het beeld van de vaak problematische positie - om het zacht uit te drukken - van joodse burgers door de eeuwen heen. Het begrip burger is deels zelfs onjuist, want joden hadden lange tijd geen volledige burgerrechten. Vooral op economisch gebied werden hen veel beperkingen opgelegd. Bijna nergens werd hen toegestaan een ambachtelijk beroep uit te oefenen en grond te bezitten. Joden concentreerden zich daarom vaak op beroepen in de handel en financiering van allerlei activiteiten. In de tijd van de Franse hegemonie en de Verlichting komt emancipatie van joden in zicht. In 1796 kregen ook joden volledige burgerrechten. Dat betekende overigens niet dat oude vooroordelen en achterstelling op tal van terreinen in het openbare leven van de baan waren. Door toenemende immigratie wegens vervolgingen elders en door de nog steeds geldende beperkende bepalingen van de gilden kreeg een aanzienlijk deel van de joodse bevolkingsgroep in Nederland in de 18^e en 19^e eeuw te maken met grote armoede. In 1859 leefde 62% van de Portugese joden onder de armoedegrens.¹⁶

In de relatie tussen joden en niet-joden springt ook in het joods verleden van de Vechtstreek de onverdraagzaamheid van vertegenwoordigers van de kerken in het oog. Tussen de regels door valt soms wel te lezen dat de man in de straat niet zoveel moeite had met zijn joodse buurman, met zijn rituelen en gewoonten. Vraag blijft altijd waarom gevoelens van afkeer en angst 'voor het

onbekende en anders zijn' kon onttaarden in zulk massaal geweld in de vorige eeuw. In dit verband is een onlangs verschenen historische studie¹⁷ van belang waarin wordt betoogd dat zeker ook bovengeschetste sociaal-economische positie van de joden sinds de tiende eeuw debet is geweest aan het ontstaan van de shoah, naast de ambivalente relatie tussen jodendom en christendom.

De tentoonstelling is te zien van 22 september tot en met 29 december 2010. Museum Maarssen is geopend op woensdag-, zaterdag- en zondagmiddag van 13.00 - 16.00 uur. Diependaalsedijk 19 B, Maarssen, naast Goudestein.

Tine Visschedijk-Lammers

Afb. 4 Het jodenpaaltje (Collectie Historische Kring Maarssen).

Noten

- 1 Hoofdstuk "Maarssen en Maarsseveen, Joodse centra in de achttiende eeuw", uit Dekker, D. *Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen*, Repro Holland, Alphen aan de Rijn, p. 49-60, 1985.
- 2 O.a. Jaarboekjes van Oudheidkundig Genootschap Niftarlake: 1920, '22, '27, '29, '31, '33, '37, '39.
- 3 Zie het register van eigenaren in: E. Munnig Smidt, E. en Lisman, A.J.A.M. *Plaatsen aan de Vecht en de Angstel. Historische beschrijvingen en afbeeldingen van kastelen, buitenplaatsen, stads- en dorpsgezichten aan de Vecht en de Angstel - van Zuilen tot Muiden*. p. 217-239, Canaletto, Alphen aan de Rijn, 1997.
Zie ook de uitgebreide literatuurlijst: Coppenhagen, J.H., *Neveh Shalom a Esnoga de Marça. Bibliographical list on the history of the Portugese Community at Maarssen and the Country-seats along the river Vecht. 1652-1839*, 1983.
- 4 Broerstra, J. en Munnig Smidt, E., Slotsigt, Slotzicht, in: *Jaarboek 1993*, Oudheidkundig Genootschap Niftarlake, p. 28-52.
- 5 Zandvliet, Kees, *De 250 rijksten van de Gouden Eeuw, kapitaal, macht, familie en levensstijl*, Rijksmuseum en Nieuw Amsterdam, 2006.
- 6 Swetschinski, prof. dr. Daniël en Schönduvel, Loeki, "Waardige kooplieden, ijverige bankiers, loyale hovelingen: de Suasso's en het Huis van Oranje" in: *De familie Lopes Suasso, financiers van Willem III*, Waanders Zwolle, 1988.
- 7 Zie ook het artikel 'Vierhonderd jaar joden in Nederland' op de website van het Joods Historisch Museum, www.jhm.nl
- 8 Dekker, D.: zie boven p.56.
- 9 Zwarts, Jac., in *Jaarboekje Niftarlake 1931*, p.36 en 37.
- 10 Michman, Jozeph, Beem, Hartog en Beem, Michman, Dan, *Pinkas, Geschiedenis van de joodse gemeenschap in Nederland*. Vertaling uit het Hebreeuws door Ruben Verhasselt. Kluwer Ede/Antwerpen i.s.m. Joods Historisch Museum Amsterdam, 1992.
- 11 Dekker, D.: zie boven p. 58.
- 12 Ontleend aan de website van het Joods Historisch Museum.
- 13 Zie vorige noot.
- 14 De andere leden van de tentoonstellingswerkgroep zijn: Bridgina van Elk, Nel van Haaften, Jaap Kottman, Hélène Rijsterborgh en Jan Witte.
- 15 Ferro, R.N., 'Suasso's kookrecepten. Een Portugees-joods kookboek uit de 18e eeuw', Ingeleid en van commentaar voorzien door drs. R.N. Ferro, Amphora, Amsterdam, 2002.
- 16 Cortissos, Rudolf Salomon, *De geschiedenis van de Portugese joden in Nederland*, Reeks AO (Actuele Onderwerpen) BV, Lelystad, 2004.
- 17 Arkel, Dick van, *The Drawing of the Mark of Cain, A Socio-historical Analysis of the Growth of Anti-Jewish Stereotypes*, Amsterdam University Press, 2009, besproken in: *NRC Handelsblad* d.d. 22-12-2009.

Nieuws van de afdeling Utrecht NGV

De Genealogische Dag 2011 wordt gehouden op **21 mei in Utrecht** in en rondom het Utrechts Archief, en wordt georganiseerd door de afdeling Utrecht van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Het thema van deze dag zal groen gekleurd zijn want hij staat in het teken van de hoveniers. Hoveniers of warmoezeniers kweekten en leverden van oudsher

de groenten en fruit voor de inwoners van de stad; andere hoveniers verzorgden het uiterlijk van de stad in hoven, plantsoenen en parken. Er zijn hoveniersgeslachten bekend die vele generaties lang hierin werkzaam zijn geweest.

Namens het bestuur van de afdeling Utrecht NGV, Marijke Lambermont

Museum Ringler te Maarssen

Tijdens mijn onderzoek ter voorbereiding van mijn laatste lezing A-Z, deel II, kwam ik de naam tegen van ene heer Ringler, een kunsthandelaar te Maarssen. Mijn interesse werd gewekt en verdere naspeuringen mijnerzijds leverden een beeld op van een, in mijn ogen, markante persoonlijkheid. Het eerste dat ik tegen kwam was een bericht, geschreven op 5 augustus 1893. Het ging niet over antiek, maar over een perenboom.

Bij den heer Ringler, kunsthandelaar, is een zeer merkwaaardige pereboom te zien. Verneemt men van andere plaatsen overvloed van vruchten, deze boom schijnt daarop een uitzondering te willen maken, hebbende slechts op een enkel takje hare vruchtbaarheid willen toonen, alwaar 28 peren, als een druiventros, bijeen gegroeid zijn, zonder door een enkel blaadje gescheiden te zijn. Voor liefhebbers van iets zeldzaams is de heer Ringler gaarne bereid, hem een kijkje te gunnen.

In de Utrechtse krant van 19 juni 1894, dus bijna een jaar later, trof ik de volgende advertentie aan:

‘A.K. Ringler Kunsthandel
Museum van Antiquiteiten
Maarssen

Een pronkstuk ter overname aangeboden.
Een prachtige verguld koperen salon- of kerkkroon
Met twee lustres.
Dagelijks te bezichtigen in het Museum van A.K.
RINGLER te Maarssen’

Op 17 mei 1895 volgde de volgende advertentie:

‘Te Koop Aangeboden
Groote **zeldzaamheden en vorstelijke
kunstschaten**, die enig in hun soort zijn
afkomstig van de Ridderhofstede Bolestein te
Maarssen en aldaar te bezichtigen
In het Museum van Antiquiteiten bij A.K.
RINGLER, oude kunsthandelaar’.

In de krant van veertien dagen later, 1 juni 1895, kom ik weer een advertentie tegen:

‘Te Koop Aangeboden
een prachtig
Byouterie-Cabinetje,
Ebbenhout, ingelegd met 13 Geëmailleerde
Arcaische Landschappen van binnen en
buiten, van boven versierd met verguld
Koper Ridder te Paard, zeldzaam, te be-
zichtigen in het Museum van
A.K. RINGLER te Maarssen’

Hoogstwaarschijnlijk was een verslaggever van de Utrechtse Courant benieuwd naar de man achter deze advertenties, de heer Ringler.

Eind juni 1895 vertrok de verslaggever vanuit Utrecht naar Maarssen en vond de heer Ringler bereid het een en ander over zijn museum te vertellen.

Onderstaand stuk werd op 1 juli 1895 geplaatst in voornoemde krant.

'Het Museum-Ringler te Maarssen.

Een huis, dat er nog al ouderwetsch-stevig uitziet, niet laag, niet hoog, zoo 'n middelmaatje, met een schuin oplopenden gevel, en als ik mij niet vergis boven de vooruitstekende winkelpui twee verdiepingen, hetwelk ik uit de vensters meen op te maken, die gevel grijs geschilderd en de pui groen - geheel van glas - breed vier en hoog drie ruiten, met eenige aan de zijden, tusschen de ruiten van tweede en derde verdieping een bord waarop in kapitale letters het woord: "Museum" geschilderd, - ziedaar het buitenste van het Ringler museum te Maarssen. Het staat op de Lange Gracht aan de kant van den huize Bolenstijn. Als ik aan de Schipperskade met de boot was aangekomen, had ik de brug over gemoeten, de brug die zijn kosten niet meer goed maakt nu de vaart op het Merwedekanaal is overgeplaatst - welke brug voor de eigenaren nu zoo 'n schadepostje is - welke brug de gemeente nu maar moest overnemen, want "t kan beter van een stad als van een dorp," en evenzoo beter van een dorpsbestuur dan uit de kas van een particulier. Maar daarover niet. Ik wil schrijven over het Museum-Ringler. Het Museum-Ringler; - de Maarssenaren noemen het terecht niet zonder eenigen trots "het Museum" - staat niet alleen, maar heel gemoedelijk tusschen andere huizen in - tusschen een bakker en een tapper geloof ik! Van buiten heeft het niets merkwaardigs dan die vooruitstekende winkelpui en het groote bord.

Toen 'k er even voor gestaan had, waagde ik het den glazen winkel deur, die mij een vergezicht in den langen gang te genieten gaf, te openen, en een luid rinkelende bel, zoo 'n ouderwetsche, iemand verschrikkelijk vervelende ringelaar, had wel de vriendelijkheid mij aan te dienen. Onderwijl veroorloofde ik mij de vrijheid den winkel binnen te stappen - want de eigenaar van het Museum is ook winkelier, en bezit een uitgebreide collectie goede en goedkope kramerijen, - en af te wachten de dingen die komen zouden. Ik keek terwijl den goedvoorzien winkel eens rond en veronderstelde, dat wat er komen moest, van achter moest komen, want ik zag nergens eenigen andere deur of iets dergelijks.

Niet lang wachte ik ik hoorde een eenigszins sleepende tred in den gang en daarna zag ik een nette oude juffrouw, lang en nogal mager maar de juffrouw behoort niet bij de bezienswaardige antiquiteiten. Ik onderstreep dit laatste niet zonder bedoeling.

"Juffrouw," vroeg ik, "is mijnheer Ringler thuis?"
"M'n man meneer?"

Daar ik natuurlijk niet wist of de juffrouws man en de heer Ringler die ik spreken moest, dezelfde persoon waren, bewaarde ik op deze vraag een eerbiedig stilzwijgen, dat echter zeer spoedig afgebroken werd, door de stem van de juffrouw: "Mag ik vragen wie meneer is?"

Ik ontzegde de juffrouw dat recht niet, en gaf meteen antwoord door mij voor te stellen als die en die redacteur van het **Utrechts Nieuwsblad**; waarna de juffrouw mij toezegging deed, dat ze haar man roepen zou.

Een ogenblik later volgde ik de juffrouw op den voet door den langen, zoo even genoemden gang, waar ze mij plotseling in den steek liet, en met de mededeling: "de deur links, die open staat!" naar bedoelde deur liet zoeken.

Ik deed al spoedig de gelukkige vondst en ging binnen, in een huiskamer-kantoor, rondom met fraaie en zeldzame schilderijen en teekeningen behangen. Voor een schrijftafel zat een bejaard, gezet heer, in gezellig huisgewaad en wreef zijn oogen uit, waaruit ik opmaakte dat ik den heer Ringler - want deze was het - in zijn middagdutje had gestoord.

Opnieuw stelde ik mij voor, zoo vriendelijk mogelijk, maar zoo oogenschijnlijk dacht ik met een heel kwaden ouden heer te doen te hebben. Hij keek niet erg vriendelijk, en antwoordde slechts met een halfvloed: "Ja!" wat ook Neen! kan zijn geweest.

Daarop stond hij op, en zei: "Gaaf u maar mee!" Ik ging mee en volgde mijn gastheer een trap op, die evenzeer met verschillende merkwaardige dingen, teekeningen en schilderstukken behangen was.

"Ik was juist bezig mijn dutje te doen, en een poosje te rusten," zei de heer Ringler.

"Ik heb u toch niet gestoord?" waagde ik bescheiden op te merken.

"O, neen!" zei mijn gastheer vrij wat vriendelijker. Het doet me plezier dat u eens gekomen is!"

Ik betoogde natuurlijk dat het mij plezier deed dit te hooren, en onderwijl waren we in een gang gekomen - die, ik behoef het bijna niet te herhalen - weder geheel vol stond met bezienswaardigheden. Ik liet die echter voor 't oogenblik ongezien, en stapte door naar 't zaaltje, steeds achter den heer Ringler volgend. En toen mijn gastheer de deur opendeed en mij binnenliet, bevond ik me in een goed verlichte ruimte, aan alle zijden omgeven van curiosi en rariteiten, benevens stukken van onschatbare waarde voor liefhebbers van oudheden. Ontelbare voorwerpen in ivoor, prachtig snijwerk, ook van den heer Ringler zelf, zeer fraai antiek porcelein en de fijnste kunst-haarwerken zijn de bezichtiging overwaard. Nadat ik zoo'n beetje alles oppervlakkig gezien had, was de heer Ringler zoo vriendelijk mij op bizonder fraaie stukken attent te maken.

"Dit's een bizonder fraai stukje," zei hij, wijzende op een onder glazen stolp geborgen kastje met verschillende laadjes, welke evenals de wanden prachtig met email schilderijen bewerkt zijn. Dit stukje is van zeer hooge waarde, en voor liefhebbers om te watertanden. Onderwijl nam mijn gastheer me wat nauwkeuriger op. "'t Lijkt me net of ik u vroeger gezien heb!" sprak hij, me nog eens aanziende.

Ik sprak er mijn verbazing over uit, betuigende, wat waar was, dat ik nog nooit de eer had gehad de heer Ringler vroeger persoonlijk te leeren kennen.

"'t Is toch zoo," hield de heer Ringler vol, doch tot een verdere herinnering kwam het niet. We hielden 't er voor, dat een sprekende gelijkenis mijn

gastheer parten speelde.

Ik merkte op, dat al die fraaie en dure dingen, hem schatten van geld moesten gekost hebben.

"Ja - had ik daaraan in mijn jonge jaren m'n geld niet uitgegeven, dan had ik nu stil kunnen leven, maar nu moet 'k er hard voor werken."

Ik wist hier niets op te antwoorden en knikte dus.

"De liefhebberij is eraf, meneer, d'er heelemaal af! De menschen koopen die dingen niet meer, ik blijf er mee zitten alsof 't prullen zijn!"

"En er zijn fraaie dingen bij!" gaf ik hem toe.

"Verleden," ging hij voort, zonder op mijn laatste gezegde acht te geven,

"verleden is meneer Rothschild in Utrecht geweest, hè?"

"Ja," zei ik, "Bij Frenkel in de Choorstraat heeft hij inkopen gedaan!"

"Hij had moeten weten dat ie hier zooveel moois vinden zou," ging de heer R. voort, met iets bitters in zijn stem.

"Maar 'k zit hier te ver weg, je raakt de dingen niet kwijt, en de menschen komen niet kijken ook."

"Dat is een fraai stuk!" zei ik, toen hij mij een prachtige camee liet zien waarop een portret prijkte in emailschildering.

"Ziet ge wie dit is?"

'K betuigde niet de eer te hebben den heer, wien dit portret afbeeldde, te kennen.

"'t Is van Speyck!" zei de verzamelaar met trotsch.

"Dat ben ik mooi te weten gekomen. Daar moet je lust, kennis en verstand van hebben!" wat ik volstrekt niet ontkennen kon of wilde. Werkelijk bewonderde ik de uitgebreide kennis van oudheden en curiositeiten die de heer Ringler ten toon spreidde.

Ik bezichtigde daarop een prachtige kast, vol met

foto: Immeetje de Jong

de fraaiste zeeschelpen in de wonderlijkste vormen, een en ander afkomstig uit het kasteel van mevr. Abels. De kast zelf is een pronkstuk.

Een der fraaiste stukken is een speeltafeltje waarvan de voet prachtig beeldhouwd is, en het speelblad uit meer dan 250 stukjes marmer bestaat. Niet zonder voldoening toonde de heer R. dit werkelijk fraai stuk "zooals er geen tweede bestaat." Dezelfde kunstenaar, die dit tafeltje vervaardigde is ook de

fraai afgewerkt. Eveneens als een geduld-werk liet de heer R. nog een ketting zien, vervaardigd uit een groot aantal ringen, uit een stuk hout gesneden.

Deze ketting hing op de kop van een stuk uit het jaar 1627, dat als voorstuk op een schip jarenlang op zee gezwalkt had. Aan de voorzijde bevat dit **en reliëf** gesneden, een voorstelling van het bekende Salomo's oordeel, aan de achterzijde het Enkhuizer wapen.

foto: Immetje de Jong

maker van den prachtige standaard, eveneens met snijwerk, w.o. het wapen van Waverveen, versierd. Onder de curiositeiten noem ik de huid van een boa constructor, een kolossale slang, de pooten van een casuaris, en de huid met veeren van een vogelsoort, die thans uitgestorven is. Van deze vogels bezit de heer Ringler ook een paar eieren, die hard als steen en groen van kleur zijn. Zeer bijzonder zijn de scheepjes geheel opgetuigd en alles gewerkt in een flesch, zonder dien te breken, een werk van onnoemelijk geduld. Onder de camee's trok onze aandacht het portret van Jelske Uijlenborg, de vrouw van Rembrandt, in email-schildering, zeer

Een paar prachtige Japansche ajour besneden ivoren dobbelbekertjes zijn de bezichtiging overwaard, ja ik zeg niet te veel met te beweren, dat de heer R. deze en dergelijke voorwerpen gerust als bijzonder merkwaardig zou kunnen tentoonstellen.

"Ik ben er te oud voor, meneer," zei de oude heer, toen ik hem daarover sprak. Daar is wel iets van waar. Men kan niet beter doen dan dat museum eens te gaan zien!

"Hier heb ik een Rubens, meneer!" Bij deze woorden toonde de verzamelaar mij een blijkbaar zeer oud schilderij, voorstellende **Suzanna in het**

bad, waarvan hij ook de gravure bezat, getrokken op de door den beroemden graveur Paulus Pontius bewerkte koperen plaat. Deze graveur bewerkte steeds de gravuren van Ruben's schilderijen.

Daar het mij niet weinig verwonderde, hier een echte Rubens te ontdekken - ik noem hem echt op gezag van den heer Ringler, want ik heb er geen verstand van - vroeg ik bescheiden, of 't ook soms een copie kon zijn.

"Dat hebben d'r al meer gevraagd, meneer!" zei mijn geleider, terwijl hij een weinig boos keek, "dat hebben ze, maar dat doen ze altijd als iemand iets bijzonders heeft, als ie niet rijk is, maar kom je bij de rijken en ze zeggen: dat is een Rembrandt of een Rubens, dan wordt het geloofd, zie je!"

Dat was een opmerking die van veel levenservaring getuigde, en waarvan ik de waarheid niet ontkennen kon. Ik zweeg daarom en wijdde mijn aandacht aan de **Madonna** volgens de handtekening van den schilder Paul de Farnèse. Dit stuk is afkomstig uit de kerk te Straatsburg en in den Fransch-Duitschen oorlog voor de verwoesting bespaard, doordat het door iemand voor dien tijd geroofd werd. Het is een fraai stuk, evenals het landschap van den Hollandschen schilder Thomas Wijk.

Tot nog toe heb ik gezwegen van eenige prachtige marmeren beelden, een van den God der geneeskunde, Esculaap, en een liggende Venusbeeld, evenmin van grootendeels door den eigenaar vervaardigde mozaïeken in lijst van valsche gekleurde steenen, evenmin van een prachtige koperen kerkkroon - alles wel waard om er een reisje naar Maarssen voor te maken.

We gingen vandaar weg, ik bezichtigde in den gang een prachtige collectie vlinders en griezelig ongedierte, en kwam in een andere kamer, die gedeeltelijk met schilderijen, gedeeltelijk met meubelstukken van waarde, met platen etc. gevuld was. Hier hing ook een grote buffelhoorn en kreeg ik een paar oude fotografiën, daguerotiep-platen te zien, die, door een stereoskoop bekeken inderdaad zeer fraai waren.

En toen ging ik weg, voldaan over hetgeen ik had gezien, en mijn spraakzamen gastheer dankend voor de moeite die hij zich had getroost met mij alles in

bijzonderheden uit te leggen. Wie er ook komen moge om te zien, de heer Ringler houdt wel zooveel van zijn oudheden, dat hij er gaarne met ieder over spreekt. Men ga eens zien!

Ook trof ik de heer Ringler aan in een verslag over een gehouden tentoonstelling. Hij kreeg daar een eervolle vermelding.

Maarssen. Op de alhier gehouden tentoonstelling van kunst- en handwerksnijverheid van wege 't Nut van 't Algemeen zijn de volgende bekroningen toegekend:

Afdeeling A. Timmerwerk. 2e prijs J. Tukker. Aanmoedigingsprijs H. Hageman Jr. 1ste prijs niet toegekend.

Afdeeling B. Meubel- en Beeldhouwwerk. 1ste prijs D.P. Becker. 3e prijs dezelfde.

Afdeeling C. IJzerwerk. 2e prijs F. Bruijnen. 3e prijs L.F. Muller. Premie P. de Groen. 1ste prijs niet toegekend.

Afdeeling D. Schilderwerk. 1ste prijs de vier schildersknechts van de firma Wilgenburg: A. de Man, C. Tukker, P. Verschoof en J. v.d. Toorn. Premie D.A. Menke.

Afdeeling F. Kuipwerk. 1ste prijs Y. Kuipers.

Afdeeling diverse handwerken. 1ste prijs J.Z.

Hardeveld. 2e prijs L. Burgmeijer. 3e prijs J.H. Feddema.

Een Eervolle Vermelding voor inzending van kunst- en plaatwerken is toegekend aan A.K. Ringler.

In het najaar van 1896 bleek hij te zijn overleden, gezien de advertentie van 21 oktober van dat jaar.

PUBLIEKE VERKOOPING

De Kunstvoorwerpen,

behoorende tot het Museum van wijlen den heer **A.K. Ringler** te Maarssen, zal publiek worden verkocht op **Vrijdag den 30sten October 1896**, des voormiddags ten **10 ure** te Maarssen, in het Heerenlogement van den heer **KOK**. Te bezichtigen daags te voren van 10 tot 4 ure.

D.H. VAN NIEUWENHUIZEN,
Notaris te Maarssen.

Na het verwerven van al deze informatie zat ik nog steeds met de vraag wie deze heer Ringler was, waar hij woonde en waar het museum zich heeft bevonden.

Na een uitgebreide zoektocht in mijn archief vond ik de heer Anthonie Karel Ringler wonend op de Schippersgracht 8. Hij bleek ook nog een dochter

te hebben. Deze was gehuwd met Pieter Matthijs Houssart. Zij was geboren in Amsterdam, waar ook de oude kunsthandelaar vandaan kwam.

Ons Museum Maarssen heeft dus een voorloper gehad op de Schippersgracht.

Cees Bloemendaal

Uit de oude schoenendoos (nr. 43)

Maarssen op een luchtfoto uit 1936

Voor de eerste maal in deze rubriek een luchtfoto van Maarssen. We zien een zomers, met nog heel veel groen gestoffeerd, bescheiden dorp aan de Vecht. Waarschijnlijk is de opname op 2 juli 1936 gemaakt, althans die datum meende ik bij het bestuderen van de foto met de nodige moeite in de in spiegelbeeld geschreven gegevens aan de rechterzijde te kunnen ontcijferen. Het is bij het bekijken van dergelijke oude luchtfoto's altijd

weer verrassend te zien hoe sterk Maarssen, nadat de fotograaf zijn werk deed, veranderde. Naast de R.K. pastorie ligt nog de dubbele, houten klapbrug over de Vecht, die heel kort daarna vervangen zal worden door de huidige brug. Opvallend is de donkere vlek in de linker bovenhoek. Is het de schaduw van een wolk of de schaduw van de vleugel van het vliegtuig die hier over de weilanden valt? In de knik van de Parkweg, op de plaats waar

we nu een brug over de Vecht vinden, staat naast een braak liggend terrein (de huidige oostzijde van de Julianaweg) een stoere, rode beuk. Na drie onderzoeken door verschillende boomdeskundigen heeft het Maarssense gemeentebestuur heel recent besloten de voorgenomen kap van deze, nog steeds prachtige, monumentale boom niet uit te voeren. Wat mij betreft daarom graag per direct een pluim op de hoed voor een ieder die zich heeft ingespannen het slechte plan om deze boom te rooien tegen te houden. Tussen de bebouwing aan de Gaslaan, met o.a. de Christelijke Lagere School, het Groene Kruis-gebouw, de gemeentelijke gymzaal en de gashouder (Kookt op gas!) en de Bolensteinseweg en de Bolensteinestraat zien we nog een behoorlijk groot open gebied. Het betreft de boomgaard van de afgebroken boerderij van Kroon en het bij de gymzaal behorende speelveld. Achter de huizen van de Nassaustraat, links boven op de foto, beginnen dan direct de weilanden die nu allemaal al weer vele jaren bebouwd zijn met honderden woningen. De Straatweg, in de rechter onderhoek,

die toen behalve al het regionale verkeer ook het volledige autoverkeer tussen Amsterdam en Utrecht verwerkte, lijkt mij met zijn hoge bomen aan weerszijden heel wat schaduwrijker dan vandaag de dag.

N.a.v. van de vorige foto, nummer 42, met leden van een peloton van de Maarssense B.S. in mei 1945 kan na enige reacties van lezers gemeld worden, dat de namen van de staande heren op die foto nu ook bekend zijn. Zo is bijvoorbeeld de man die in het midden staat de pelotonscommandant Dirk de Jong, in het dagelijks leven jachttopziener. Links naast hem staat niet zoals vermeld de heer Bolander maar Joep Bollinger.

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan: J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 561457, e-mail: J.H.Sagel@kpnplanet.nl

Historische Kring Maarssen

NOTULEN VAN DE JAARLIJKSE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN DE HISTORISCHE KRING MAARSSSEN VAN DONDERDAG 25 FEBRUARI 2010

Aanwezig zijn 54 leden en 7 leden van het bestuur.

1. Opening

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen hartelijk welkom op de 38e ledenvergadering. Enkele leden zijn met kennisgeving afwezig.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Binnengekomen is het verslag van de kascontrole-commissie. Dit verslag wordt behandeld bij agendapunt 6. Voor agendapunt 10, de bestuursverkiezing, zijn voor aanvang van de vergadering geen namen van tegenkandidaten bekend gemaakt.

Monumentenbeleid

Er heeft een inspectie plaatsgevonden van het door de gemeente Maarssen uitgevoerde monumentenbeleid. De heer Doede de Jong is vertrokken en met hem alle kennis van het gemeentelijke beleid. De conclusie van het inspectierapport was dat er niet aan de gestelde eisen is voldaan, waarna er een herkeuring is uitgevoerd. Ook de resultaten hiervan waren negatief. De gemeente heeft een te beperkte visie. Een derde keuring is op handen.

3. De notulen van de ledenvergadering van donderdag 26 februari 2009

Er blijken geen vragen te zijn over het verslag. Hierna worden de notulen goedgekeurd, onder dankzegging aan de secretaris.

4. Het jaarverslag over het jaar 2009

In dit stuk wordt verslag gedaan van de gebruikelijke activiteiten zoals de lezingen op de ledenavonden en de jaarlijkse excursie.

Tevens is er melding gemaakt van het door Henk Blaauw samengestelde boek over de voormalige bewoners en boerderijen van de Maarssenbroeksedijk. Dit boek was meteen uitverkocht. Er zal bezien worden of de mogelijkheid bestaat een herdruk te laten maken. Duidelijk zal moeten worden of er voldoende belangstelling is en of dit financieel gezien haalbaar is. Henk is nu doende om materiaal over de Maarssense boerderijen te verzamelen.

De werkgroep Infopanelen heeft haar zorg uitgesproken over de staat van een aantal geplaatste panelen aan het jaagpad langs de Vecht. Het bord bij Doornburgh is met graffiti bespoten. Dit is wel te reinigen, maar de verf verdwijnt dan ook. Het bord bij Vechtoever was verdwenen en is inmiddels herplaatst. Het bord bij Goudestein was door vandalen uit de grond getrokken. Dit zal worden herplaatst met extra bevestigingsmateriaal.

De voorzitter nodigt de aanwezigen uit om te reageren op het verslag. Dit wordt vervolgens onder dankzegging aan de secretaris vastgesteld.

5. Financieel verslag over 2009 en de begroting voor 2010

De voorzitter geeft een toelichting op de resultaten, inkomsten en uitgaven. Een enkel nieuw punt wordt er uitgelicht:

- Het financieel overzicht laat een batig saldo zien van € 300,96.
- Aan donaties is er een bedrag van € 1.048,90 ontvangen, hiervoor past een woord van dank. Het wordt bijzonder op prijs gesteld dat een aantal leden meer dan de gevraagde € 12,00 euro heeft overgemaakt.
- Bij de post "opbrengst boek Maarssenbroek" staat een bedrag van € 10.335,00 vermeld. Er is € 600,00 aan sponsorgeld ontvangen en een korting van de drukker. Uiteindelijk is er, na aftrek van de

kostprijs, € 2.000 verdiend. Bij een herdruk zal er geen korting worden gegeven. De kosten zullen dan hoger zijn en daarom is er een reservering opgenomen van € 2.500,00 voor een herdruk.

- Het periodiek is zoals altijd de grootste kostenpost.
- De balans geeft een overzicht van het vermogen en de schulden/vorderingen. Het vermogen is hoog, maar dit is nodig als buffer voor de eerste vier maanden van het jaar als er geen inkomsten van contributies zijn.
- De begroting voor 2010 laat een hoger bedrag zien dan over 2009. Dit komt voort uit het advies dat de kascontrolecommissie heeft gedaan om de contributie over 2010 met € 1,00 te verhogen. Dit punt komt terug op de agenda bij punt 7, vaststelling contributie voor het lopende jaar.

De voorzitter nodigt de aanwezigen uit om te reageren op het verslag en de begroting. Daar er verder geen vragen zijn, doet de voorzitter het voorstel het financieel verslag vast te stellen. De samenstelling ervan plus het daarnaast voeren van de ledenadministratie is weer een buitengewone klus geweest. De penningmeester ontvangt applaus voor het samenstellen van de beide stukken.

6. Verslag van de kascommissie

De commissie, bestaande uit de heren Hans Sagel en Jan van Scherpenzeel, heeft de financiën gecontroleerd. De heer Sagel doet verslag. De commissie heeft geen onvolkomenheden kunnen vaststellen. Er is veel werk uitgevoerd en dit is op zorgvuldige wijze gebeurd. Hij wil zijn complimenten uitspreken en stelt voor het bestuur décharge te verlenen. Onder applaus wordt hieraan gehoor gegeven. De voorzitter dankt daarna de commissie voor de genomen moeite en biedt de leden onder applaus een cadeaubon aan.

7. Vaststelling contributie voor 2010

De voorzitter doet het voorstel de contributie voor 2010 met € 1,00 te verhogen naar € 13,00. Dit voorstel wordt aangenomen.

8. Verkiezing kascommissie

De voorzitter stelt voor de heren Sagel en Van Scherpenzeel beiden nogmaals te benoemen tot leden van de kascommissie voor de komende periode. De heer Edo van den Brink staat als reserve

genoteerd. Dit voorstel wordt aangenomen.

9. Verslag uit de commissies

Van de activiteiten van de diverse commissies kan kennis genomen worden door middel van het periodiek en uit het vanavond gepresenteerde jaarverslag over 2009. De oproep wordt gedaan zich te melden bij het bestuur als er vragen en/of opmerkingen zijn.

10. Bestuursverkiezing

Statutair treden af de heer Arie de Zwart als vice-voorzitter en mevrouw R. Tijhuis als secretaris. Beiden hebben zich bereid verklaard een herbenoeming te aanvaarden. De voorzitter introduceert vervolgens mevrouw Tineke Barneveld. Zij is woonachtig in Oud-Zuilen en daarmee is tevens vertegenwoordiging vanuit deze woonkern binnen het bestuur geregeld. Daarna wordt de heer Bas Groenendijk voorgesteld. Hij is de initiatiefnemer geweest van het opnieuw in kaart brengen van de Daalsedijkroute, waarover hij vervolgens een boekje heeft geschreven. Beiden hebben interesse getoond in een bestuursfunctie en de voorzitter stelt voor hen als zodanig te benoemen. Dit voorstel wordt aangenomen. Mevrouw Aukje Wolters heeft te kennen gegeven haar functie als penningmeester in 2011 te willen beëindigen.

De voorzitter memoreert dat mevrouw Wolters 10 jaar deel heeft uitgemaakt van het bestuur en bedankt haar voor al het verzette werk. Het bestuur heeft inmiddels kennisgemaakt met de heer Ronald van Tongeren. Hij heeft een aantal bestuursvergaderingen bijgewoond. Gedurende het lopende jaar zal hij worden ingewerkt om dan eventueel het penningmeesterschap in 2011 over te kunnen nemen. Een ander lid van het bestuur dat zijn sporen verdiend heeft, wordt hierna toegesproken door de voorzitter. Het is de heer Bert de Ruiter, vandaag 25 jaar lid van het bestuur. Samen met zijn vrouw Jantien heeft hij, vaak achter de schermen, veel werk uitgevoerd o.a. ter voorbereiding van de lezingen en op deze manier veel bijgedragen aan de vereniging. Onder applaus wordt de heer De Ruiter hiervoor bedankt. Vervolgens wordt hem onder applaus de zilveren erepenning aangeboden en aan zijn echtgenote een boeket bloemen.

11. Rondvraag

De voorzitter stelt de leden in de gelegenheid om vragen/punten aan de orde te stellen.

- De heer Ton Mook vraagt aandacht voor de rode beuk bij de Termeerbrug. De gemeente is van mening dat deze ziek is en gekapt moet worden. Hij doet een oproep om te schrijven naar de verantwoordelijke wethouder, de heer Van Esterik, met het verzoek om deze boom te sparen.
- De heer Hans Sagel stelt de samenvoeging van de drie gemeenten Maarssen, Breukelen en Loenen tot de nieuwe gemeente met de naam De Stichtse Vecht per 01-01-2011 aan de orde. Hij is van mening dat als naam voor deze nieuwe gemeente die van de grootste = Maarssen gekozen had moeten worden.
- Het tweede punt dat hem zorgen baart is het gemeentelijk monumentenbeleid met betrekking tot de drie gemeentehuizen. Alle drie gemeenten hebben een prachtig gemeentehuis, resp. Goudestein, Beek en Hoff en Boom en Bosch. Er wordt nu gesproken over aanschaf van een nieuw kantoorpand. Ook zal de HKM zich moeten beraden over haar huisvesting binnen dit door de gemeente geschetste plaatje. De voorzitter geeft een toelichting op de inmiddels ondernomen stappen en over de contacten die hierover hebben plaatsgevonden.

12. Sluiting

Niets meer aan de orde zijnde, beëindigt de voorzitter de vergadering om 20.35 uur. Hij dankt de aanwezigen voor hun komst en inbreng. Na de pauze wordt de lezing verzorgd door Benno Visschedijk en Hans van Bommel over kaarten van de Vechtstreek.

Namens het bestuur,
Ria Tijhuis, secretaris

Over historie gesproken

Het Olde Regthuys

sinds 1657

Eten, drinken

Leuk etenje?, leuk eetenje!

www.hetolderegthuys.nl

Het Olde Regthuys, Laan van Nitterlake 101
3612 BP Tienhoven, Telefoon 0346 - 23 13 82

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

PYGMALION BEELDENDE KUNST

**Nederlandse schilderkunst en grafiek van eind 19de eeuw
& beeldhouwkunst van midden 20ste eeuw**

Grote collectie Vechtschilders met werken van
P.J.Lutgers, Nicolaas Bastert,
Fred. Van Rossum du Chattel, Willem van Leusden e.v.a.
Tevens bijzondere boeken over de Vechtstreek o.a.
S.Stopendael "De Vechtstroom, Van Utrecht tot Muiden,
verheerlijkt door honderd gezichten" (1790),
P.J. Lutgers, "Gezigten aan de rivier de Vecht" (1836)

Open: tijdens tentoonstellingen vrij. t/m zo.-13 tot 17 uur & op afspraak
Langebracht 44 - 3601 AJ Maarssen Tel: 0346-556736 Jaap.Versteegh@Pygmalion-art.com
www.pygmalion-art.com

TWEEWIELER-SPECIALIST

DE HAAN

VERKOOP EN REPARATIE TWEEWIELERS

ONDERDELEN EN ACCESSOIRES.

EIGEN REPARATIE-AFDELING

OPEN MA/T/M VRIJ 8.00-12.30 / 13.30 - 18.00
VRIJDAG AVOND 19.00/21.00
ZATERDAG 8.00-16.30
WOENSDAG GESLOTEN.

NASSAUSTRAT 105
3601 BD MAARSSSEN
0346-561615

Nassastraat 14
3601 BG Maarssen
t 0346 - 58 50 30
f 0346 - 58 50 40
e ritter@era.nl

www.eraritter.nl

Erwin Ritter en Annemarie Ritter-van Duuren

• aankoop • verkoop • verhuur • taxaties • hypotheken